

3 Økonomisk resultat

- 3.1 Økonomiske hovedtall/Finansielle nøkkeltall
- 3.2 Analyser av driftsregnskapet
- 3.3 Finansielle målsettinger
- 3.4 Analyser av investeringsregnskapet
- 3.5 Analyser av balanseregnskapet
- 3.6 Likviditet og soliditet
- 3.7 Finansforvaltning
- 3.8 KOSTRA – sammenligning av økonomiske nøkkeltall

Lav skattevekst og et høyt aktivitetsnivå innenfor tjenestene bidro til et negativt netto driftsresultat på kr 107 mill. i 2014. Investeringene utgjorde kr 1 mrd. Lav egenfinansiering av investeringene medførte at gjeldsgraden økte. Regnskapsmessig årsresultat for bykassen etter strykninger på kr 51 mill. ble på kr 0. Samlede disposisjonsfond ble kraftig redusert og ved utgangen av 2014 er nivået på fondene for lave til å gi en reell økonomisk handlekraft på kort og lengre sikt.

3.1 Økonomiske hovedtall/Finansielle nøkkeltall

Økonomiske resultat omhandler i all hovedsak Stavanger kommune som bykasse. De kommunale foretak er omtalt særskilt.

Rådmannen vurderer samlet sett den økonomiske situasjonen for bykassen som utfordrende med bakgrunn i endrede rammebetingelser i 2014. Året bar preg av den lave skatteinngangen i slutten av 2013 og utover i 2014 etter flere år med god skattevekst. Budsjett for frie inntekter ble nedjustert med kr 187 mill. i løpet av året. For å tilpasse kommunen de endrede forutsetningene på kort sikt, ble driftsmidler til investeringer redusert med kr 70 mill., disposisjonsfond redusert med kr 58,6 mill. og driftsbudsjettet betydelig justert av bystyret ved behandling av tertialrapportene.

Tjenesteområder	Regnskap 2014	Justert budsjett	Avvik i kr	Regnskap i % av budsjett	Regnskap 2013
Sum Rådmann, stab og støttefunksjoner	297 951	313 167	15 216	95,1	297 113
Sum Oppvekst og levekår	5 587 822	5 525 616	-62 206	101,1	5 333 416
Sum Bymiljø og utbygging	-33 213	-55 435	-22 222	59,9	-22 805
Sum Kultur og byutvikling	198 068	197 314	-754	100,4	184 454
Sum Tjenesteområder	6 050 628	5 980 662	-69 966	101,2	5 792 178

Tabell 3.1 Hovedtall per tjenesteområde. Alle tall i 1000 kr

Økonomieresultatet på tjenesteområdene viser at det samlet sett har vært god økonomistyring, men likevel fremkommer det avvik på flere virksomhetsområder. Av et budsjett på kr 5,98 mrd. viser resultatet et merforbruk på kr 69,96 mill., se tabell 3.1, og utgjør 1,2 %. Etterspørselen etter helse- og omsorgstjenester er fortsatt stor, behovet for økonomisk sosialhjelp har økt, fosterhjemstøtte utgiftene er høye og det er flere barn i ikke-kommunale barnehager enn forutsatt. Vedlikeholdsutgiftene til kommunale boliger ble høyere enn planlagt.

Pensjonspremiene økte med 36 % fra 2013 og er i hovedsak motvirket av tilsvarende inntektsføring av premieavvik. Akkumulerte [premieavvik](http://arsrapport2014.stavanger.kommune.no/wp-admin/post.php?post=603&action=edit) (http://arsrapport2014.stavanger.kommune.no/wp-admin/post.php?post=603&action=edit) økte med kr 120,7 mill. ved nyttår til et nivå på kr 528,3 mill. og innebærer framtidige kostnader. Samlede disposisjonsfond ble kr 45,2 mill. Nivået er lavere enn intensjonen i kommunens eget [finansforvaltningsreglement](http://stavanger.kommune.no/Finansforvaltningsreglement/) (http://stavanger.kommune.no/Finansforvaltningsreglement/) om over tid å ha et bufferfond på minimum av det som stresstesten over finansiell risiko viser. Stresstesten viser kr 61,7 mill. per 31.12.2014.

Investeringsregnskapet viser et mindreforbruk på kr 174 mill. og skyldes i hovedsak tidsforskyvninger i

fremdrift på flere prosjekter. Den vedtatte finansieringen for investeringsprosjekter baseres på planer for gjennomføring. Faktorer som byggesøknad, regulering, prosjektering og anbudsfasen påvirker planlagt framdrift og medfører tidsforskyvning mellom årene. I noen tilfeller kan dette medføre at prosjektene blir ferdigstilt senere enn opprinnelig planlagt.

Videre følger først de overordnede tallstørrelsene og deretter mer detaljerte analyser på drifts-, investerings- og balanseregnskapet.

Finansielle målsettinger

Stavanger kommune har veletablerte finansielle og langsiktige målsettinger for kommunens økonomiske disposisjoner. På kort sikt kan resultatoppnåelsen variere, mens de på lengre sikt må oppnås for å skape en robust og bærekraftig økonomi. Måloppnåelsen i 2014 er lavere enn måltallene i kommunens finansielle strategi. Utfyllende omtale gis i [kapittel 3.3 \(http://arsrapport2014.stavanger.kommune.no/3-okonomisk-resultat/3-3-finansielle-malsettinger/\)](http://arsrapport2014.stavanger.kommune.no/3-okonomisk-resultat/3-3-finansielle-malsettinger/).

Finansielle målsettinger	Mål (langsiktig)	Resultat 2014	Resultat 2013
Netto driftsresultat i % av driftsinntektene	3 %	-1,2 %	1,9 %
Egenfinansieringsgrad i % av investeringene	> 50 %	47 %	42 %
Gjeldsgrad i % av driftsinntektene	< 60 %	60 %	56 %

Tabell 3.2 Finansielle målsettinger

Driftsregnskapet

Driftsregnskapet for 2014 viser et null-resultat etter strykninger i henhold til [regnskapsforskriften \(http://lovdata.no/forskrift/2000-12-15-1424/%A49\)](http://lovdata.no/forskrift/2000-12-15-1424/%A49) med til sammen kr 51,4 mill. Kr 1,6 mill. i overføring av driftsmidler til investeringer og samtlige av bystyrets vedtatte avsetninger til disposisjonsfond er strøket, herunder også oppbyggingen av kursreguleringsfondet.

Brutto driftsresultat ble negativt i 2014 med kr -316,0 mill. mot kr -72,9 mill. i 2013.

Brutto driftsresultat er differansen mellom brutto driftsinntekter og brutto driftsutgifter. Brutto driftsresultat korrigeret for finanstransaksjoner gir netto driftsresultat.

Netto driftsresultat ble negativt i 2014 og utgjør kr -106,6 mill. mot kr 160,4 mill. i 2013. Resultatene framkommer i tabell 3.3.

Når netto driftsresultat korrigeres for budsjetterte overføringer til investeringsregnskap, avsetning til og bruk av fond, samt bruk av tidligere års regnskapsmessige mindreforbruk, får en et regnskapsmessig mer- eller mindreforbruk.

Hovedoversikt drift	Regnskap 2014	Justert budsjett 2014	Regnskap 2013
Sum driftsinntekter	8 825 166	8 781 103	8 661 101
Sum driftsutgifter	9 141 215	9 124 214	8 734 019
Brutto driftsresultat	-316 050	-343 111	-72 918
Resultat eksterne finanstransaksjoner	-259 186	-286 350	-201 774
Motpost avskrivninger	468 671	443 593	435 134
Netto driftsresultat	-106 565	-185 868	160 441
Netto avsetninger, fond	-111 212	-190 515	-9 260
Overført til investeringsregnskapet	4 647	4 647	143 418
Regnskapsmessig mindreforbruk	0	0	7 763

3.3 Sammendrag av hovedoversikt drift 2014. Alle tall i 1000 kr

Investeringsregnskapet

Brutto investeringsutgifter ble kr 1 mrd. i 2014. Dette er kr 174 mill. lavere enn budsjettet og er en følge av endret framdrift i gjennomføringen av flere investeringsprosjekter.

53 % av investeringene ble finansiert av låneopptak. Investeringsinntektene ble noe høyere enn budsjettet, mens overføringen fra drift til investering ble vedtatt saldert i *tertialrapport per 31.08.2014* og medførte økt låneopptak og redusert egenfinansieringsgrad.

Investeringsregnskap	Regnskap 2014	Justert budsjett 2014	Avvik	Regnskap 2013
Sum investeringsinntekter	-430 283	-409 908	20 375	-233 093
Brutto Investeringsutgifter	1 011 681	1 185 982	174 301	1 181 747
Finanstransaksjoner	770 861	769 420	-1 441	606 315
Finansieringsbehov (linje 5-6-7)	1 352 259	1 545 494	193 235	1 554 969
Udekket	0	0	0	76 624

Tabell 3.4 Investeringsregnskap. Alle tall i 1000 kr.

Balanseregnskapet

Balanseregnskapet (beløp i hele mill. kr.)	Regnskap 2014	Andel 2014	Regnskap 2013	Andel 2013
Anleggsmidler	22 907	91,9 %	21 312	92,1 %
Omløpsmidler	2 022	8,1 %	1 831	7,9 %
Sum eiendeler	24 929	100,0 %	23 143	100,0 %
Egenkapital	7 734	31,0 %	7 274	31,4 %
Langsiktig gjeld	15 639	62,7 %	14 384	62,2 %
Kortsiktig gjeld	1 556	6,2 %	1 485	6,4 %
Sum egenkapital og gjeld	24 929	100,0 %	23 143	100,0 %
Arbeidskapital	466		346	

Tabell 3.5 Balanseregnskap. Beløp i hele mill. kr.

Balanseregnskapet per 31.12.2014 viser at omløpsmidlene utgjør kun 8,1 % av eiendelene mens anleggsmidlene utgjør resterende 91,9 %. Økt andel anleggsmidler fra 2013 er blant annet et resultat av investeringsnivået i 2014. Den langsiktige gjeldsforpliktelsen øker mer enn oppbyggingen av egenkapitalen. Arbeidskapitalen er styrket med kr 120 mill. fra 2013 til 2014. Arbeidskapitalen er imidlertid svekket med kr 0,65 mill. til kr -62,5 mill. dersom den korrigeres for premieavviket på kr 528,3 mill. Arbeidskapitalen er nærmere omtalt i avsnitt [3.6.3 \(http://arsrapport2014.stavanger.kommune.no/3-okonomisk-resultat/3-6-likviditet-og-soliditet/3-6-3-arbeidskapital/\)](http://arsrapport2014.stavanger.kommune.no/3-okonomisk-resultat/3-6-likviditet-og-soliditet/3-6-3-arbeidskapital/).

Hovedtall per tjenesteområde

Rådmann, stab og støttefunksjoner

Rådmann, stab og støttefunksjoner	Regnskap 2014	Justert budsjett	Avvik i kr	Forbruk i %	Regnskap 2013
Rådmann	6 856	8 545	1 689	80,2	6 388
Økonomi	144 383	150 933	6 550	95,7	143 279
Personal og organisasjon	116 586	121 462	4 876	96,0	117 172
Kommunikasjonsavdeling	6 546	7 428	882	88,1	6 219
Næring	5 680	6 794	1 114	83,6	6 648
Kommuneadvokat	7 144	6 741	-403	106,0	6 135
Politisk sekretariat	10 756	11 264	508	95,5	11 272
Sum Rådmann, stab og støttefunksjoner	297 951	313 167	15 216	95,1	297 113

Tabell 3.6 Hovedtall per tjenesteområde. Alle tall i 1000 kr.

Samlet for stab og støttefunksjoner viser regnskapsresultatet et mindreforbruk på kr 15,2 mill. Hovedårsakene er at IT-avd. og Kemner har inngått avtaler om tjenesteleveranser med omkringliggende kommuner og dette har gitt merinntekter. Samtidig er anskaffelse og implementering av nytt sak- og

arkivsystem forsinket og gav derfor mindreutgifter i 2014.

Barnehage

Barnehage	Regnskap 2014	Justert budsjett	Avvik i kr	Regnskap i % av budsjett	Regnskap 2013
Barnehage	1 082 151	1 068 236	-13 915	101,3	1 016 586
Ressursenter for styrket barnehagetilbud	58 790	60 448	1 658	97,3	56 158
Sum barnehage	1 140 942	1 128 684	-12 258	101,1	1 072 744

Tabell 3.7 Barnehage. Alle tall i 1000 kr.

Samlet for barnehageområdet viser regnskapsresultatet et merforbruk på kr 12,3 mill. Hovedårsaken er flere barn i de ikke-kommunale barnehagene enn forutsatt.

Skole

Skole	Regnskap 2014	Justert budsjett	Avvik i kr	Regnskap i % av budsjett	Regnskap 2013
Grunnskole	1 346 278	1 333 190	-13 088	101,0	1 313 580
Johannes læringscenter	115 061	110 324	-4 737	104,0	111 427
Stavanger kulturskole	33 293	36 742	3 449	91,0	32 062
Pedagogisk-psykologisk tjeneste	39 552	41 719	2 167	95,0	33 319
Sum skole	1 534 184	1 521 975	-12 209	101,0	1 490 388

Tabell 3.8 Skoler. Alle tall i 1000 kr.

Innenfor skoleområdet viser regnskapsresultatet et samlet merforbruk på kr 12,2 mill. av en budsjettramme på kr 1,52 mrd. Avviket utgjør 0,9 %. Merforbruket er i all hovedsak relatert til økning i spesialundervisning til elever i private skoler og fosterhjemsplasserte barn i andre kommuner samt merforbruk ved enkelte skoler. I tillegg viser regnskapsresultatet et merforbruk på Johannes læringscenter som skyldes at antallet personer som utløser per capita tilskudd (persontilskudd) gikk ned, at skolen ikke lenger mottar resultattilskudd for norskprøver fra IMDi (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet), samt merutgifter til introduksjonsordningen. Kulturskolen har utdisponerte midler som i hovedsak følger av utsatt vedlikehold av bygg, mens PPT sitt mindreforbruk skyldes vakante stillinger på høsten som følge av tilpasning til lavere budsjettramme fra og med 2015.

Barn og unge

Barn og unge	Regnskap 2014	Justert budsjett	Avvik i kr	Regnskap i % av budsjett	Regnskap 2013
Ungdom og fritid	70 377	71 629	1 252	98,3	72 695
Helsestasjon og skolehelsetjenesten	63 515	65 589	2 074	96,8	60 659
Barnevernstjenesten	211 611	202 147	-9 464	104,7	193 770
EMbo	8 329	9 758	1 429	85,4	0
Sum barn og unge	353 833	349 123	-4 710	101,3	327 124

Tabell 3.9 Barn og unge. Alle tall i 1000 kr.

Innenfor Barn og unge er det et samlet merforbruk på kr 4,7 mill. Det største avviket fremkommer innenfor barnevernstjenesten og er relatert til fosterhjemsplasseringer og kjøp av konsulenttjenester for å overholde saksbehandlingsfrister.

Levekår

Levekår	Regnskap 2014	Justert budsjett	Avvik i kr	Regnskap i % av budsjett	Regnskap 2013
Helse- og sosialkontor	1 607 155	1 598 374	-8 781	100,5	1 508 480
Hjemmebaserte tjenester	166 077	157 563	-8 514	105,4	170 234
Alders- og sykehjem	120 466	112 750	-7 716	106,8	125 164
Dagsenter og avlastningsseksjonen	114 512	112 932	-1 580	101,4	101 395
NAV	239 761	232 982	-6 779	102,9	224 260
Fysio- og ergoterapitjenesten	59 002	57 647	-1 355	102,3	61 136
Helsehuset i Stavanger	8 736	10 670	1 934	81,9	0
Rehabiliteringsseksjonen	42 337	42 765	428	99,0	41 574
Arbeidstreningseksjonen	10 693	11 695	1 002	91,4	10 601
Flyktningseksjonen	9 641	9 606	-35	100,4	8 950
Tekniske hjemmetjenester	890	1 432	542	62,1	592
Krisesenteret i Stavanger	10 270	10 539	269	97,4	10 390
Sentrale midler levekår	6 830	4 307	-2 523	158,6	17 703
Sum levekår	2 396 369	2 363 262	-33 107	101,4	2 280 478

Tabell 3.10 Levekår. Alle tall i 1000 kr.

Samlet viser resultatet innenfor levekår et merforbruk på kr 33,1 mill. av en budsjetttramme på kr 2,36 mrd. Avviket utgjør 1,4 %. Helse- og sosialkontorene har et merforbruk på kr 8,8 mill. Dette fremkommer i all hovedsak innenfor bestillerbudsjettet til sykehjem og tradisjonelle hjemmebaserte tjenester som følge av

flere og økt behov hos brukerne. Merforbruket på Hjemmebaserte tjenester utgjør kr 8,5 mill. skyldes for høy bemanning og dyr innleie av vikarer innenfor tradisjonelle hjemmebaserte tjenester og miljøtjenesten. Alders- og sykehjem har et nettomerforbruk på kr 7,7 mill. og skyldes for høy bemanning på sykehjemmene samt merinntekter fra egenbetaling langtid. Merforbruket ved Dagsenter og avlastningsseksjonen skyldes for høy bemanning ved avlastningsboligene. Samlet viser kartleggingen av brukere med ressurskrevende tjenester at refusjonsinntektene blir kr 145 mill. Inntektene er henført til de virksomhetsområdene som økte sin tjenesteproduksjon til denne brukergruppen. Innen virksomhetsområdet NAV skyldes merforbruket utgifter til omsorgsplasser for rusmisbrukere, samme aktivitetsnivå som i 2013, og sosialhjelp.

Samfunnsmedisin

Samfunnsmedisin	Regnskap 2014	Justert budsjett	Avvik i kr	Regnskap i % av budsjett	Regnskap 2013
Stavanger legevakt	31 605	32 747	1 142	96,5	35 228
Sentrale midler legetjeneste	61 962	62 187	225	99,6	63 460
Sum samfunnsmedisin	93 567	94 934	1 367	98,6	98 688

Tabell 3.11 Samfunnsmedisin. Alle tall i 1000 kr.

Mindreforbruket på Stavanger legevakt skyldes i hovedsak forsinkelser i implementering av nødnett.

Bymiljø og utbygging

Bymiljø og utbygging	Regnskap 2014	Justert budsjett	Avvik i kr	Regnskap i % av budsjett	Regnskap 2013
Stab Bymiljø og utbygging	5 265	5 791	526	90,9	4 297
Brann- og feiervesen	-8 663	-8 590	73	100,8	-8 031
Miljø	4 745	4 671	-74	101,6	4 498
Utbygging	2 208	-4 904	-7 112	-45,0	2 041
Stavanger Eiendom	-283 235	-298 305	-15 070	94,9	-244 631
Park og vei	143 720	144 631	911	99,4	127 452
Idrett	112 324	111 237	-1 087	101,0	109 647
Vannverket	461	-277	-738	-166,6	201
Avløpsverket	-10 142	-9 829	313	103,2	-17 856
Renovasjon	102	140	38	72,8	83
Plan og anlegg	0	0	0		-504
Sum Bymiljø og utbygging	-33 213	-55 435	-22 222	59,9	-22 805

Tabell 3.12 Bymiljø og utbygging. Alle tall i 1000 kr.

Bymiljø og utbygging har samlet sett et merforbruk på kr 22,2 mill. Til tross for merinntekter sammenlignet med fjorårets inntektsbudsjett, inkludert husleieinntekter, har Stavanger eiendom et merforbruk.

Merforbruket skyldes i all hovedsak høyere utgifter enn budsjettet til ekstern leie til borettslag samt vedlikeholdsutgifter i forbindelse med inn- og utflytting i kommunale boliger. Merutgiften på Utbygging skyldes at regnskapsforskriften krever at de planlagte utgiftene til prosjektene Urban sjøfront, Ryfast og Atlanteren må bokføres i driftsregnskapet mens finansieringen ligger i investeringsbudsjettet og bør av den grunn sees under ett.

Kultur og byutvikling

Kultur og byutvikling	Regnskap 2014	Justert budsjett	Avvik i kr	Regnskap i % av budsjett	Regnskap 2013
Stab Kultur og byutvikling	12 421	12 313	-108	100,9	10 912
Byggesaksavdelingen	-36	0	36		41
Planavdelinger	36 531	34 933	-1 598	104,6	35 267
Kulturavdelingen	149 152	150 068	916	99,4	138 234
Sum Kultur og byutvikling	198 068	197 314	-754	100,4	184 454

Tabell 3.13 Kultur og byutvikling. Alle tall i 1000 kr.

Kultur og byutvikling har samlet sett et merforbruk på kr 0,8 mill. Merforbruket fremkommer i hovedsak i planavdelingene og skyldes høy aktivitet og dermed merforbruk på lønn. Mindreforbruket fremkommer på Kulturavdelingen, og skyldes i hovedsak lavere utgifter til Bjergstedvisjonens kompensasjonsordning for det frivillige amatørkulturlivets bruk av Stavanger konserthus. Byggesaksavdelingen er selvkostfinansiert og per 31.12.2014 utgjør fondet kr 2,3 mill.

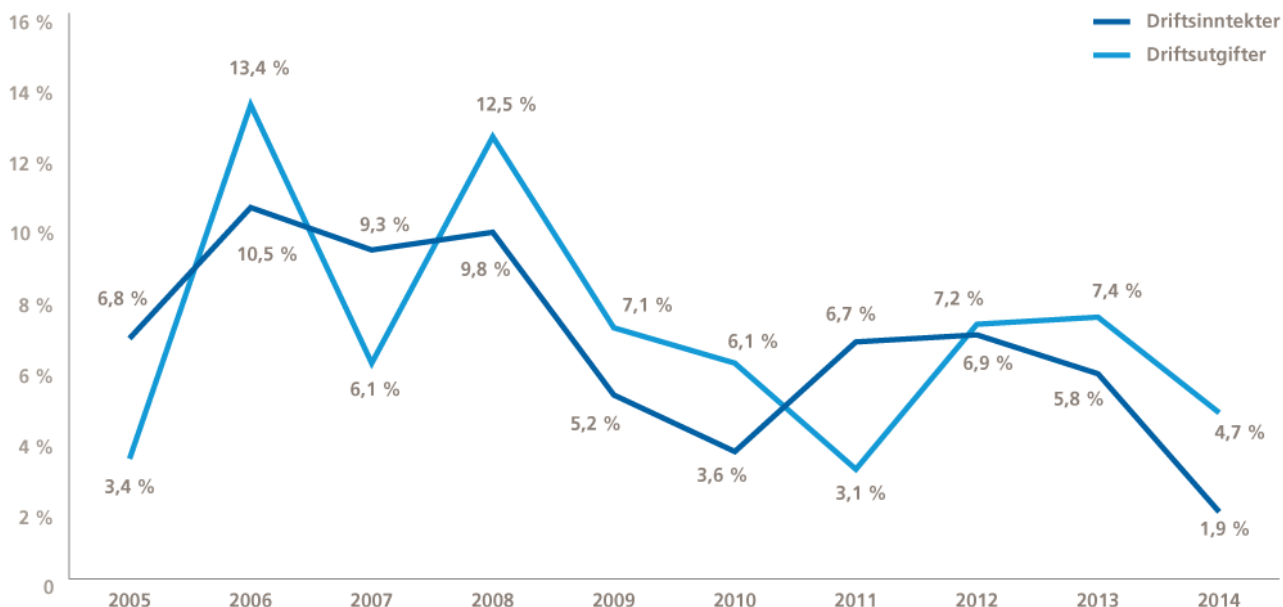
3.2 Analyser av driftsregnskapet

I det følgende presenteres driftsregnskapet for 2014 i form av utdrag fra hovedoversiktene og tilhørende analyser. Vesentlige avvik mellom regnskapet og budsjettet er kommentert.

I tråd med gjeldende budsjettreglement er kravet til økonomistyring for virksomhetene at de skal styre innenfor den til enhver tid gjeldende nettodriftsramme. Dette innebærer at det kan fremkomme mer- og mindreforbruk på utgiftsarter samtidig som det da kan fremkomme mer- og mindreinntekter på inntektsarter, mens totalresultatet er innenfor virksomhetens netto driftsrammer. Dette påvirker oversiktene som følger videre i dette kapitlet med hensyn til avvik på delelementene i oversiktene.

Avvik som relateres til virksomhetsområdene omtales i tjenestekapitlene i årsrapportens kapittel 4, 5 og 6.

Over tid har driftsutgiftene hatt en relativt høyere vekst enn driftsinntektene i Stavanger kommune. Kun tre av de siste ti år har inntektsveksten vært relativt høyere enn utgiftsveksten. Dette skisseres i figur 3.1. Driftsutgiftene i 2014 ble nedjustert grunnet fall i inntektsveksten. Betydelige inntektsfall i løpet av året gjør det krevende å redusere kostnadsveksten like raskt. En slik utvikling skaper stadig mindre økonomisk handlingsrom.

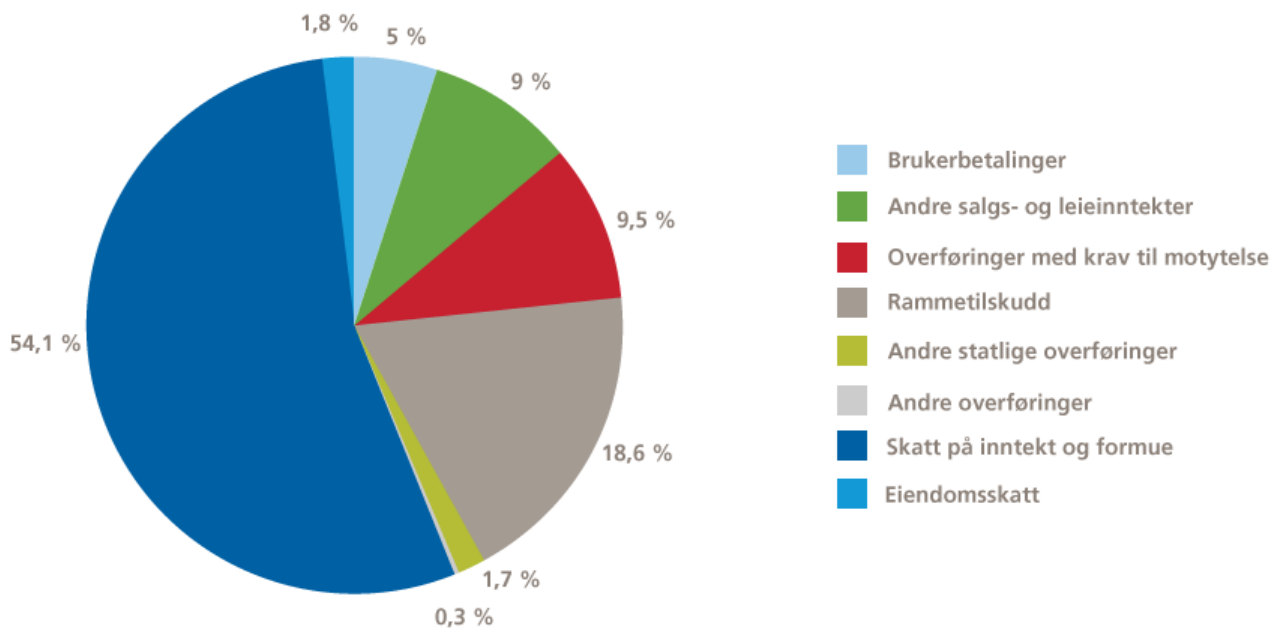

Figur 3.1 Prosentvis vekst i brutto driftsinntekter og i brutto driftskostnader de siste 10 år i Stavanger kommune

Driftsinntekter

Kommunens samlede driftsinntekter eksklusive finansinntekter i 2014 ble kr 8 825 mill. Dette er en økning på kr 164 mill. tilsvarende 1,9 % fra 2013. Sett mot justert budsjett 2014 viser regnskapet merinntekter på kr 44 mill. I 2014 er kr 79 mill. av driftsinntektene overført til 2015 i form av øremerkede midler som ikke fullt ut er benyttet i 2014.

Figur 3.2 viser de ulike inntektsartene sin andel av driftsinntektene. Inntekts- og formuesskatt er den største inntektskilden og utgjør om lag 54 % av de totale driftsinntektene i 2014.

Figur 3.2 Forholdet mellom de ulike artene av driftsinntekter for Stavanger kommune 2014

I tabell 3.14 er bykassens hovedinntektskilder satt opp.

Linje	Driftsinntekter	Regnskap 2014	Justert budsjett	Avvik	Regnskap i % av budsjett	Regnskap 2013
1	Brukerbetalinger	-440 870	-429 980	10 890	102,5	-420 401
2	Andre salgs- og leieinntekter	-798 376	-769 264	29 112	104,0	-780 808
3	Overføringer med krav til motytelse	-838 675	-795 037	43 638	105,5	-896 455
4	Rammetilskudd	-1 638 854	-1 659 991	-21 137	99,0	-1 495 453
5	Andre statlige overføringer	-149 849	-142 592	7 257	105,1	-134 134
6	Andre overføringer	-22 117	-52 339	-30 222	42,0	-21 473
7	Skatt på inntekt og formue	-4 775 566	-4 771 900	3 666	100,1	-4 753 061
8	Eiendomsskatt	-160 859	-160 000	859	101,0	-159 315
9	Sum driftsinntekter	-8 825 166	-8 781 103	44 063	101,0	-8 661 100

Tabell 3.14 Driftsinntekter 2014. Alle tall i 1000 kr

Brukerbetalingene (linje 1) hadde en vekst på 4,9 % i forhold til regnskapet 2013. I forhold til justert budsjett 2014 viser brukerbetalingerne en merinntekt på kr 10,9 mill. Av dette kommer merinntekter fra tjenestene opphold i institusjon og dagsentra med kr 5,5 mill. og kr 3,1 mill. fra betaling for mat i sfo og barnehage. Merinntekten fra betaling for mat har en motpost på matutgifter kombinert med overføring av udisponerte midler til 2015.

Andre salgs- og leieinntekter (linje 2) viser en vekst på 2,3 % i forhold til regnskap 2013. Her inngår billettinntekter, husleieinntekter, gebyrinntekter og annet avgiftspliktig salg av varer og tjenester. I forhold til justert budsjett 2014 viser andre salgs- og leieinntekter en merinntekt på kr 29,1 mill. Avviket består av høyere leieinntekter enn budsjettet med kr 11 mill. (gjelder hovedsakelig merinntekter på utleie av idrettshaller og utleie av lokaler til kommunal næringsvirksomhet), salg av nedgravde containere på kr 6,9 mill., samt ubudsjetterte inntekter fra salg av kartrelaterte produkter hos Geodata på kr 3,3 mill. Det øvrige avviket består av høyere inntekter på fordelte interne utgifter enn hva som var budsjettet, knyttet til blant annet kurs- og kompetansesenteret på kr 2 mill. og fakturering fra IT-avdelingen på kr 2,3 mill.

Overføringene (linje 3,5 og 6) viser en reduksjon på 3,9 % i forhold til 2013. Dette skyldes i all hovedsak at momskompensasjon på investeringer er fra 2014 bokført i investeringsregnskapet i tråd med nye regnskapsbestemmelser.

Eiendomsskatt (linje 8) er brutto eiendomsskatt, kr 160,9 mill. Fratrullet eiendommer med fritak utgjorde netto eiendomsskatt i 2014 kr 134,8 mill. noe som er kr 0,8 mill. høyere enn justert budsjett.

Frie inntekter (linje 4 og 7)

Kommunens frie inntekter består av skatteinntekter og rammetilskudd. Inntektene kan disponeres fritt uten andre føringer fra staten enn gjeldende lover og regelverk. Gjennom inntektssystemet fordeles de frie inntektene til kommunene og til fylkeskommunene.

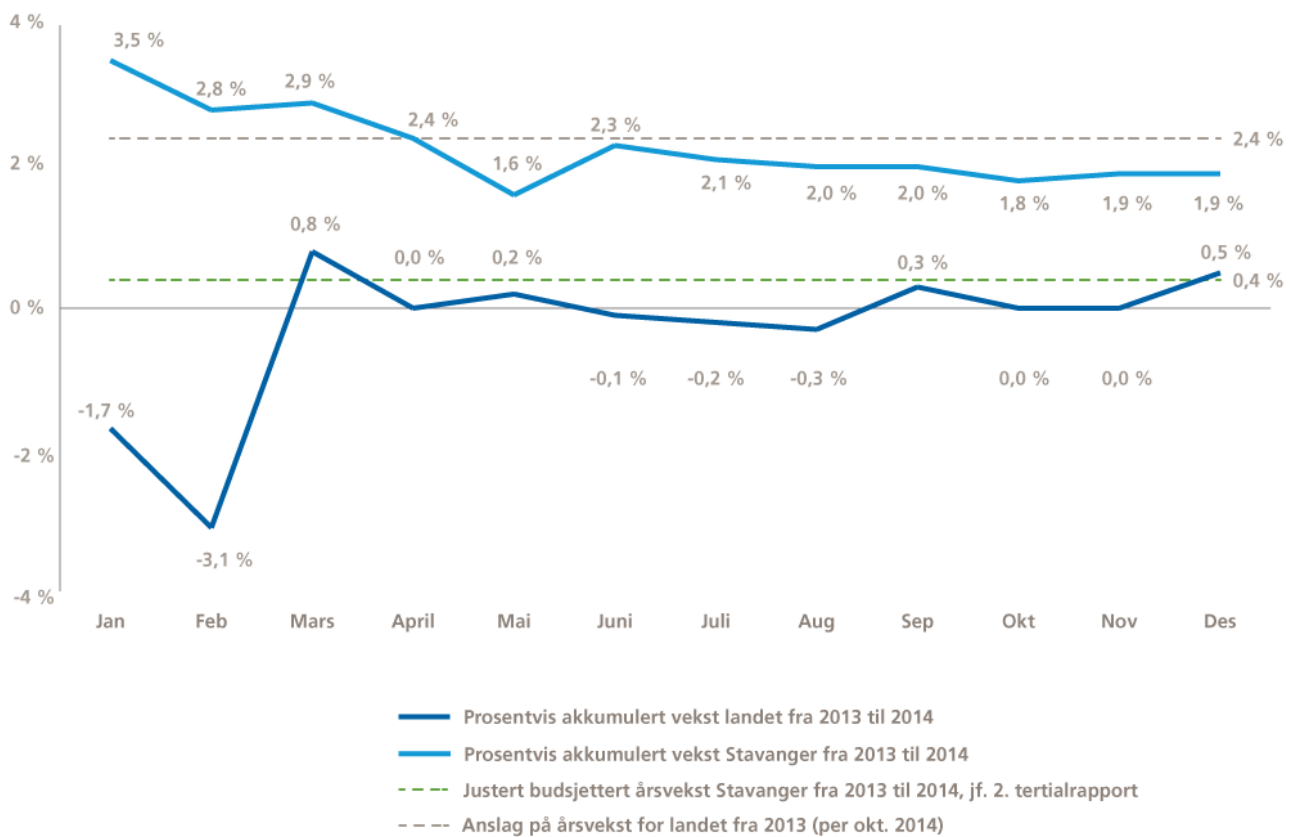
Frie inntekter (skatt og rammetilskudd)	Regnskap 2014	Opprinnelig vedtatt budsjett 2014	Justert budsjett 2014	Avvik justert budsjett - regnskap	Vekst fra 2013 Stavanger	Vekst fra 2013 landet
Skatt på inntekt og formue	-4 775 566		-4 771 900	3 666	0,5 %	1,9 %
Rammetilskudd inkl inntektsutjevn.						
Rammetilskudd	-2 541 698		-2 541 791	-93		
Skjønnstilskudd	-27 400	-27 400	-27 400	0		
Inntektsutjevning	930 244		909 200	-21 044		
Sum rammetilskudd	-1 638 854	-27 400	-1 659 991	-21 137	9,6 %	
Sum frie inntekter	-6 414 420	-27 400	-6 431 891	-17 471	2,7 %	

Tabell 3.15 Sum frie inntekter 2014. Alle tall i 1000 kr

Stavanger kommunes frie inntekter (skatt og rammetilskudd) ble i 2014 på kr 6 414,4 mill. Dette er kr 17,5 mill. lavere enn justert budsjett.

Samlet skatteinntang til Stavanger kommune ble kr 4 775,6 mill. i 2014 og innebærer en vekst på 0,5 % i forhold til 2013. Inngangen er kr 3,7 mill. under justert årsbudsjett. Budsjetterte skatteinntekter ble nedjustert med kr 372,3 mill. i 2014.

Skatteinntangen for kommunene i Norge ble på kr 128,9 mrd., tilsvarende en skattevekst på 1,9 %. Anslaget for skattevekst for kommunene i 2014 ble først nedjustert i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett fra 3,7 % til 3,0 % og deretter til 2,4 % ved framlegging av forslag til statsbudsjett 2014 (i oktober). Anslått vekst ble ikke nådd. Figur 3.3 viser akkumulert skattevekst per måned i 2014 for Stavanger kommune og for kommunene samlet.

Figur 3.3 Akkumulert skattevekst per måned i 2014

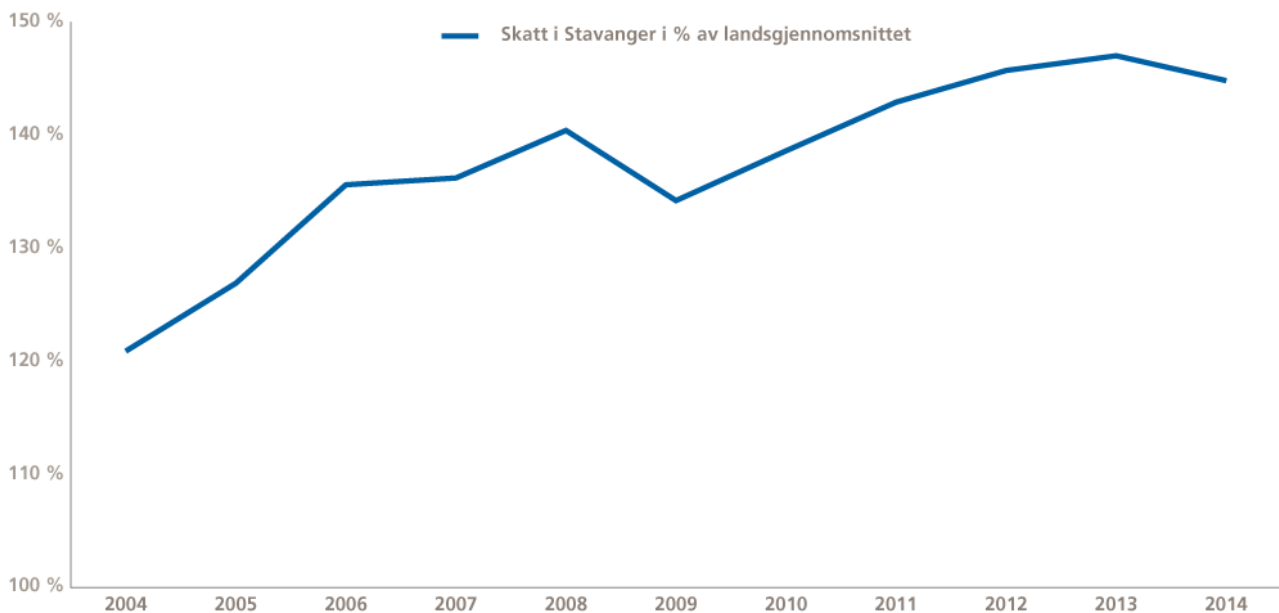
Inntektsutjevningen ble kr 930,2 mill. for Stavanger kommune. Dette innebærer at trekket ble kr 21 mill. høyere enn budsjettert.

Veksten i skatteinntektene i Stavanger kommune kom i all hovedsak fra forskuddstrekk som vokste med 1,3 % fra 2013. Tilsvarende vekst for kommunene samlet var 2,4 %. Marginoppgjøret^[1] ga et overskudd på kr 17,5 mill., mens de korrigerede fordelingsstallene^[2] ga en negativ effekt med kr 26,5 mill. i november 2014. Tilsvarende effekter i 2013 var en netto merinntekt på kr 14,4 mill.

Stavanger kommune hadde skatteinntekter på kr 36 523 per innbygger i 2014, en reduksjon på 0,7 % fra 2013. På landsbasis økte skatteinntektene per innbygger med 0,8 % til kr 25 226 per innbygger. Dette ga Stavanger kommune skatteinntekter på 144,8 % av landsgjennomsnittet og innebærer en nedgang fra nivået på 147,0 % i 2013. Figur 3.4 viser skatt i prosent av landsgjennomsnittet over tid.

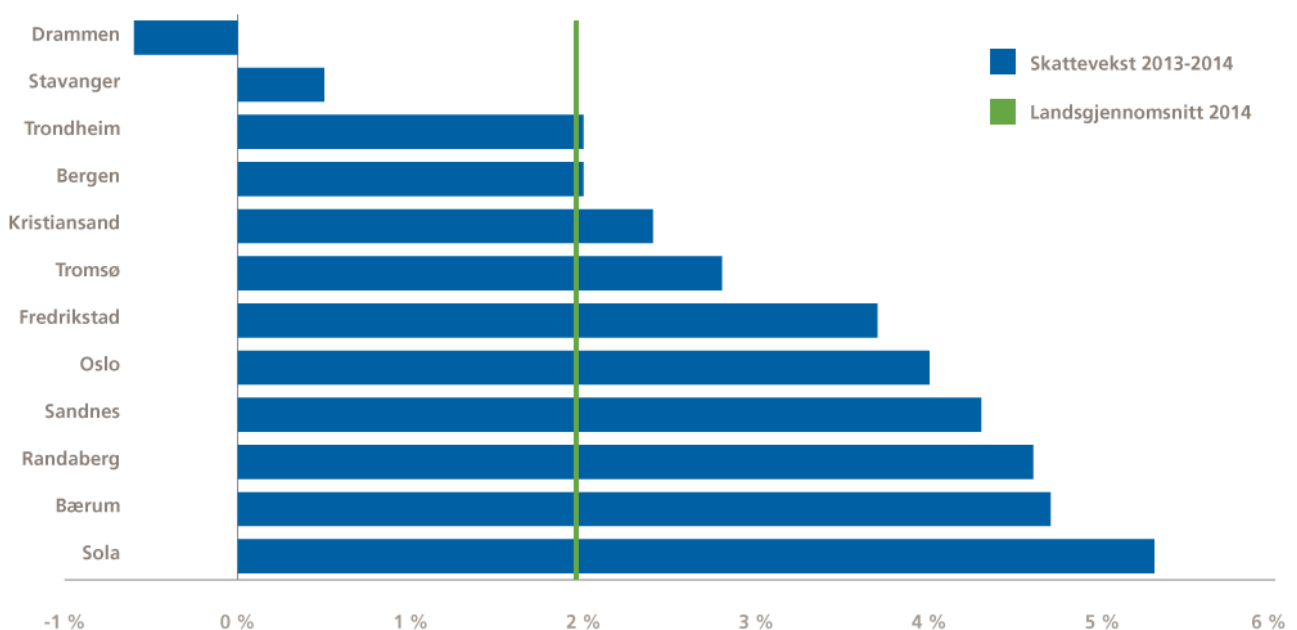
[1] Det settes hver måned av 8 % av skatteinntekter for å dekke utbetalingene av til gode skatt i skatteoppgjøret. Resultatet av skatteoppgjør 2014 viste at kommunen hadde et overskudd på kr 17,5 mill.

[2] Fordelingsstallene viser hvor stor andel av skatteinntektene som tilfaller kommunen. I henhold til regler korrigeres fordelingsstallene for ett inntektsår etter at skatteoppgjørene for det aktuelle året er gjennomført.

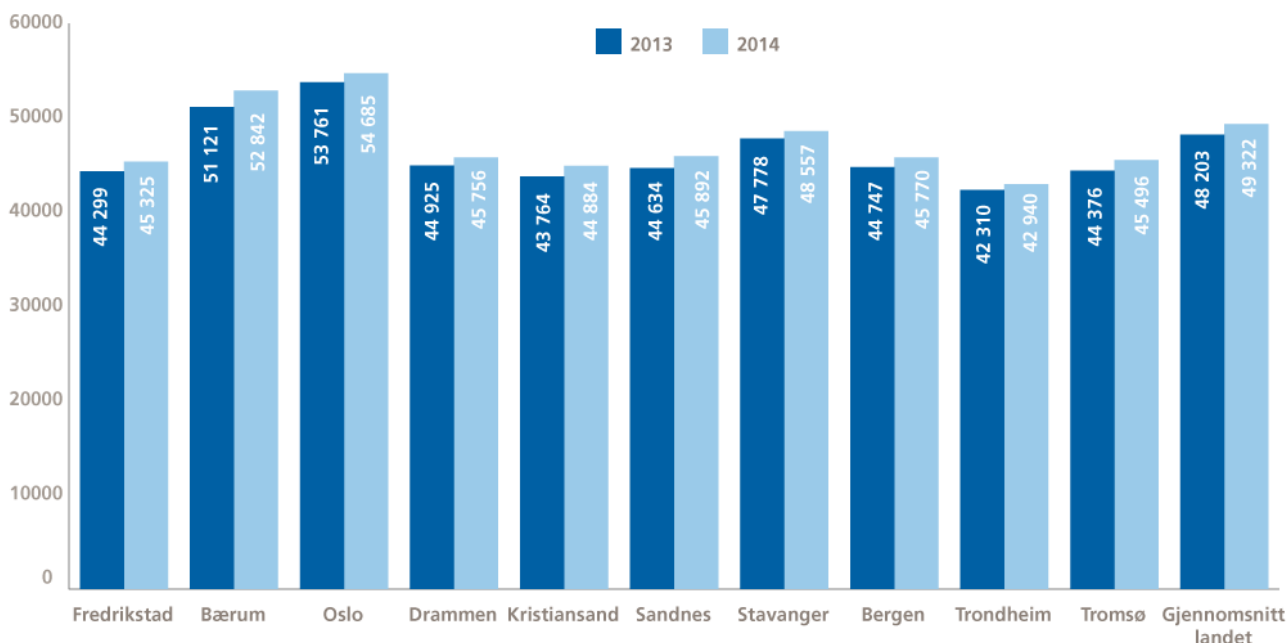
Figur 3.4 Skatteinntekt per innbygger i Stavanger i prosent av landsgjennomsnittet. Utvikling over tid

Figur 3.5 viser skattevekst i ASSS-kommunene og nabokommunene. Skatteveksten i Stavanger ble på 0,5 %. Drammen kommune fikk -0,6 % mens de øvrige 8 kommunene hadde vekstrater i intervallet 2,0 % til 4,7 %. Snittet for ASSS kommunene ble 3,0 %.

Figur 3.5 Skattevekst ASSS-kommuner, nabokommuner og landsgjennomsnittet 2014

Figur 3.6 viser frie inntekter (skatt og rammetilskudd) per innbygger i 2013 og foreløpige regnskapstall for 2014 i ASSS-kommunene og gjennomsnitt for landet. I inntektssystemet blir skatteinntektene utjevnet. I tillegg foregår en tildeling av øvrige elementer i rammetilskuddet etter nærmere bestemte kriterier. Samlet medfører dette at snittet i Stavanger kommune er tredje størst av ASSS-kommunene samtidig som det er rett i underkant av landsgjennomsnittet. Oslo ligger høyest på skalaen og utgjør en vesentlig andel inn i landsgjennomsnittet.

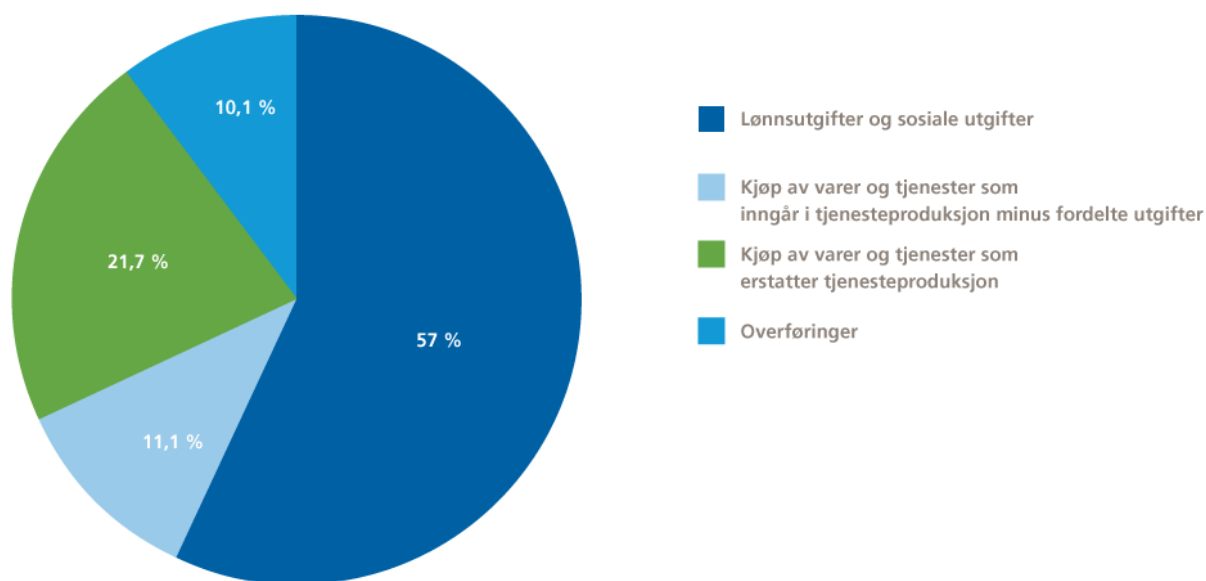

Figur 3.6 Frie inntekter per innbygger i ASSS-kommunene 2013-2014

Driftsutgifter

Kommunens samlede driftsutgifter, eksklusive finansutgifter og avskrivninger, ble i 2014 kr 8 673 mill. Dette er en økning på kr 374 mill. tilsvarende 4,5 % fra 2013. I forhold til justert budsjett 2014 viser regnskapet kr 8,1 mill. i lavere utgifter.

Figur 3.7 viser forholdet mellom de ulike utgiftsartene og de totale driftsutgiftene eksklusive finansutgifter og avskrivninger.

Figur 3.7 Forholdet mellom ulike typer utgifter i 2014

I tabell 3.16 er kommunens hovedgrupper av utgifter satt opp.

Linje	Driftsutgifter	Regnskap 2014	Justert budsjett	Avvik	Regnskap i % av budsjett
1	Lønnsutgifter og sosiale utgifter	4 946 959	4 943 603	-3 356	100,1
2	Kjøp av varer og tjenester som inngår i tjenesteproduksjon minus fordelte utgifter	966 619	912 548	-54 071	105,9
3	Kjøp av varer og tjenester som erstatter tjenesteproduksjon	1 885 194	1 821 457	-63 737	103,5
4	Overføringer	873 773	1 003 013	129 240	87,1
5	Sum driftsutgifter	8 672 545	8 680 621	8 076	99,9

Tabell 3.16 Sum driftsutgifter eksklusiv avskrivninger 2014. Alle tall i 1000 kr

Lønn og sosiale utgifter utgjorde 57 % av de totale driftsutgiftene i 2014 og har økt med 5,6 % sammenlignet med regnskapet for 2013. Økningen i lønn utover lønnsvekst i 2014 skyldes økt kommunalt tjenestetilbud samt økning i pensjon og arbeidsgiveravgift. I tillegg har kommunen indirekte lønnsutgifter, blant annet gjennom kjøp fra kommunale foretak, IKS og private aktører som private barnehager og sykehjem med driftsavtale. Disse kostnadene utgjør en relativt stor andel av utgiftene til kjøp av varer og tjenester som erstatter kommunal egenproduksjon.

Kjøp av varer og tjenester som inngår i egenproduksjon (linje 2) har kun økt med 1,8 % i forhold til regnskap 2013. Økningen skyldes i all hovedsak indeksregulering av eksterne husleiekontrakter.

Kjøp av varer og tjenester som erstatter egenproduksjon (linje 3) har økt med 6,7 % mot regnskap 2013. Økningen skyldes blant annet økt aktivitet knyttet til flere barn i private barnehager, flere fosterhjemsplasserte barn med skoletilbud i andre kommuner, økning i spesialundervisning både til fosterhjemsplasserte barn og elever i private skoler samt kjøp av pleie og omsorgstjenester.

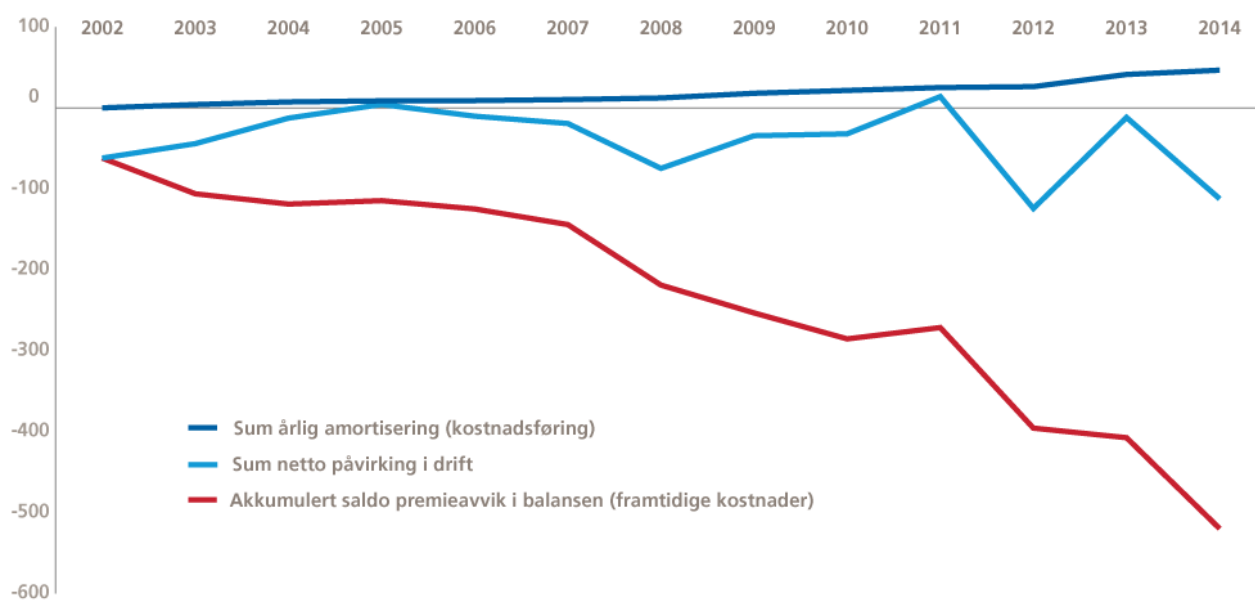
Overføringer (linje 4) er redusert med 2,6 % sammenlignet med regnskap 2013. Årsaken til dette er i all hovedsak at det i 2013 ble bokført tap av moms krav knyttet til sosiale boliger.

Pensjonsutgifter

Pensjonspremier på kr 598 mill. er belastet driftsregnskapet og innebærer en økning på kr 157 mill. (+ 36 %) fra 2013. I 2014 ble pensjonskostnadene i Stavanger kommune beregnet til å være lavere enn pensjonspremiene med kr 167,3 mill. Differansen kalt positivt premieavvik er inntektsført i regnskapet. Amortisering av tidligere års premieavvik utgjør kr 46,7 mill. og er kostnadsført i henhold til budsjett. Ordningen gir en netto inntektsføring i regnskapet og dermed en positiv resultateffekt for 2014 med kr 120,7 mill. Netto inntektsført premieavvik i 2014 er kr 108,7 mill. bedre enn tilsvarende netto inntekt i 2013-regnskapet og må til dels ses opp mot premieøkningen.

Awiket mellom pensjonspremien og beregnede pensjonskostnader føres som premieavvik. Dersom pensjonspremien er høyere enn pensjonskostnader, betyr dette et positivt premieavvik som inntektsføres i det aktuelle regnskapsåret og utgiftsføres deretter med like store årlige beløp over 7 år. Negativt premieavvik framkommer når premien er lavere enn pensjonskostnadene. Negativt premieavvik utgiftsføres i det aktuelle regnskapsåret og inntektsføres deretter over 7 år. Hensikten med ordningen er å sikre jevnere belastning av pensjonsutgifter i regnskapene. På kort sikt er det beregnet pensjonskostnad som får resultateffekt, mens det på lang sikt er pensjonspremien som får resultateffekt. Regelverket er de senere årene endret i forhold til antall år et premieavvik kan tilbakeføres på. Premieavvik som har oppstått før 2011 amortiseres over 15 år. Premieavvik opparbeidet fra og med 2014 tilbakeføres over 7 år mens avvik i årene mellom skal føres over 10 år. Føringsprinsippene ble innført med effekt fra 2002.

I Stavanger kommune har pensjonspremiene vært gjennomgående høyere enn de beregnede pensjonskostnadene de siste årene. Dette har medført betydelige inntektsføringer av premieavvik over flere år og tilsvarende finansiering av tjenestene i driften. Akkumulert premieavvik er stadig voksende. Samlet for kommunesektoren utgjør dette kr 31,9 mrd. Per 31.12.2014 utgjør akkumulert premieavvik for Stavanger bykasse kr 528,3 mill. Disse utgiftene må tilbakebetales og dekkes inn i driftsbudsjettene over de neste 12 årene. Figur 3.8 viser utviklingen i premieavviket, både den årlige tilbakeføringen av tidligere premieavvik, samt netto resultateffekt av denne amortiseringen og inntektsføringen av årets nye premieavvik. I tillegg viser figuren det stadig økende akkumulerte premieavviket for Stavanger kommune siden ordningen ble innført og fram til 2014. Stavanger kommune sitt frie disposisjonsfond dekker minimalt av denne forpliktelsen.

Figur 3.8 Utvikling av premieavvik 2002-2014 i hele millioner kroner. Akkumulert saldo premieavvik er her vist med negativt fortegn for å vise historiske inntektsføringer og framtidige kostnader

Pensjonspremie til AFP 62-64 (hvor kommunen er selvassurandør) har gått ned til kr 11,9 mill. fra kr 13,3 mill. i 2013. Uttaket på AFP utgjør 255 personer per 31.12.2014 mot 231 året før.

Eksterne finanstransaksjoner

Tabell 3.17 gir en oversikt over kommunens finansinntekter og -utgifter, som består av rente- og avdragsutgifter, renteinntekter, utbytte og avkastning fra finansforvaltningen. Summen av eksterne finanstransaksjoner utgjør en mindreutgift på kr 27,2 mill. i forhold til justert budsjett 2014.

Linje	Eksterne finanstransaksjoner	Regnskap 2014	Justert budsjett 2014	Avvik	Regnskap i % av budsjett	Regnskap 2013
1	Renteinntekter, utbytte og mottatte avdrag	-402 586	-387 146	15 440	104 %	-419 490
2	Rente- og avdragsutgifter og andre finansutgifter	661 772	673 496	11 724	98 %	621 264
3	Sum eksterne finanstransaksjoner	259 186	286 350	27 164		201 774

Tabell 3.17 Eksterne finanstransaksjoner. Alle tall i 1000 kr

Renteutgifter på kommunens innlån inkludert nettoeffekt av rentebytteavtaler ble kr 8,3 mill. lavere enn budsjettet. Avdragsutgifter på kommunens innlån ble kr 2,4 mill. lavere enn justert budsjett grunnet færre termininnbetalinger enn budsjettet. Netto renteutgifter knyttet til startlån ble kr 0,4 mill. høyere enn justert budsjett.

Renteinntekter fra bankinnskudd samt forsinkelsesrenter ble kr 0,5 mill. høyere enn budsjettet, mens renteinntekter på ansvarlig lån i Lyse Energi AS ble kr 2,1 mill. lavere enn budsjettet. Renteinntekter knyttet til finansforvaltningen samt realisert og urealisert kurstap/gevinst ble kr 23,3 mill., noe som er kr 8,3 mill. høyere enn budsjettet. For en nærmere omtale av finansforvaltningen vises det til avsnitt [3.7](#) (<http://arsrapport2014.stavanger.kommune.no/3-okonomisk-resultat/3-7-finansforvaltning/>) og *Årsrapport 2014 – Likviditets- og låneforvaltning*.

Samlet utbytte fra Lyse Energi AS utgjorde kr 382 mill. i 2014, hvorav Stavanger kommune mottok kr 166,8 mill. (eierandel på 43,68 %). For 2014 var det opprinnelig budsjettet med kr 175 mill. i utbytte basert på et forventet samlet utbytte på kr 400 mill. Stavanger kommune har videre mottatt kr 8,6 mill. i utbytte fra SF Kino Stavanger/Sandnes AS og kr 1 mill. i utbytte fra Renovasjonen IKS.

Netto driftsresultat og regnskapsmessig årsresultat

Netto driftsresultat framkommer negativt på kr 106,6 mill. Dette kr 79,3 mill. bedre enn justert budsjett. Se linje 1 i tabell 3.18. Fondsmidler er brukt til å finansiere driften i 2014. Utviklingen er ikke bærekraftig.

Når alle finanskostnadene og -inntektene er trukket fra driftskostnadene og -inntektene, framkommer netto driftsresultat. Disse midlene brukes til å sette av midler til senere års bruk (fond) eller til egenfinansiering av investeringer. Til motpost kommer bruk av tidligere oppsparte fondsmidler. Når alt dette er summert, får man et regnskapsmessig resultat.

Linje	Netto driftsresultat og årsresultat 2014 – driftsregnskapet	Regnskap 2014	Justert budsjett 2014	Avvik	Regnskap i % av budsjett	Regnskap 2013
1	Netto driftsresultat	-106 565	-185 868	79 303	57 %	160 441
2	Bruk av tidligere års mindreforbruk	7 763	7 763	0	100 %	15 506
3	Bruk av disposisjonsfond	94 152	134 223	-41 216	69 %	77 015
4	Bruk av bundne fond	88 228	83 809	4 868	106 %	85 091
5	Sum bruk av avsetninger	190 143	225 795	-36 348	84 %	177 612
6	Overført til investeringsregnskapet	4 647	4 647	0	100 %	143 418
7	Avsetning til disposisjonsfond	0	35 006	35 006	0 %	106 336
8	Avsetninger til bundne fond	78 931	274	-77 961	28 553 %	80 537
9	Sum avsetninger	83 578	39 927	-42 955	208 %	330 291
10	Årsresultat, regnskapsmessig mindreforbruk	0	0			7 763

Tabell 3.18 Årsresultat 2014 – driftsregnskapet. Alle tall i 1000 kr

Samlet bruk av tidligere oppsparte midler var på kr 190,1 mill. i 2014 (linje 5) mens de samlede avsetningene til fond og overføring til investeringsregnskapet ble kun kr 83,6 mill. (linje 9).

Avviket i bruk av disposisjonsfond (linje 3) sammenlignet med budsjett skyldes at det pga strykningsbestemmelsene ikke var mulig å gjennomføre bruk av fond, regnskapsmessig, til å dekke merforbruket fra virksomhetene.

Bruk av bundne fond (linje 4) gjelder i hovedsak overføring av øremerkede midler fra 2013 til 2014, samt bruk av selvkostfond. Samlet utgjorde dette kr 88,2 mill. og er brukt til å finansiere driftstiltak.

Overføring fra drift til investering (linje 6) ble vedtatt saldert i *tertialrapport per 31.08.2014*. Resterende overføring utgjør kr 4,6 mill. etter at kr 1,6 mill. av overføringen er strøket i henhold til regnskapsforskriftens bestemmelser. Midlene var ikke budsjetterte og følgelig framkommer ikke et avvik mellom regnskap og budsjett i linje 6.

Ubrukte øremerkede midler er avsatt til bundne driftsfond, jf. regelverket, med kr 78,9 mill. (linje 8).

Regnskapsmessig mindreforbruk fra 2013 på kr 7,8 mill. (linje 2) er satt av på disposisjonsfond (linje 7) sammen med innsparingskravet overfor virksomhetene som hadde inntil 3 % merforbruk i forhold til sin netto ramme i 2013. Realiserte kursgevinster i finansforvaltningen ble kr 14,75 mill. og er avsatt for å øke bufferfondet tilstrekkelig i forhold til krav i finansforvaltningen.

Gjennom årsoppgjørdisposisjoner er samtlige avsetninger til frie fond rammet av strykningsbestemmelsene i regnskapsforskriften. Kr 49,8 mill. er strøket slik at driftsregnskapet er gjort opp i balanse med et regnskapsmessig driftsresultat på kr null. Å benytte tidligere oppsparte midler til å finansiere driften og samtidig ikke få satt av nye midler til framtidig bruk er en lite ønskelig situasjon. Dette fordrer aktiv prioritering framover for å skape økt økonomisk handlekraft.

3.3 Finansielle målsettinger

Stavanger kommune har i sin finansielle strategi innarbeidet tre viktige målsettinger som skal nås over tid: netto driftsresultat på minimum 3 %, egenfinansiering av investeringer på minst 50 % og gjeldsgrad ekskl. startlån under 60 %. Måltallene er satt for å opprettholde en bærekraftig økonomi på lang sikt, ivareta handlefrihet, samt unngå at det over tid avsettes for lavt beløp til formuesbevaring.

Netto driftsresultat

Netto driftsresultat er en av de viktigste indikatorene for økonomisk balanse. Netto driftsresultat framkommer når brutto driftsresultat (driftsinntekter minus driftsutgifter) reduseres for avdrag og netto renteutgifter, samt korrigeres for motpost avskrivninger. Netto driftsresultat viser overskuddet på årets drift før bruk av og avsetninger til fond, samt overføring til investeringer.

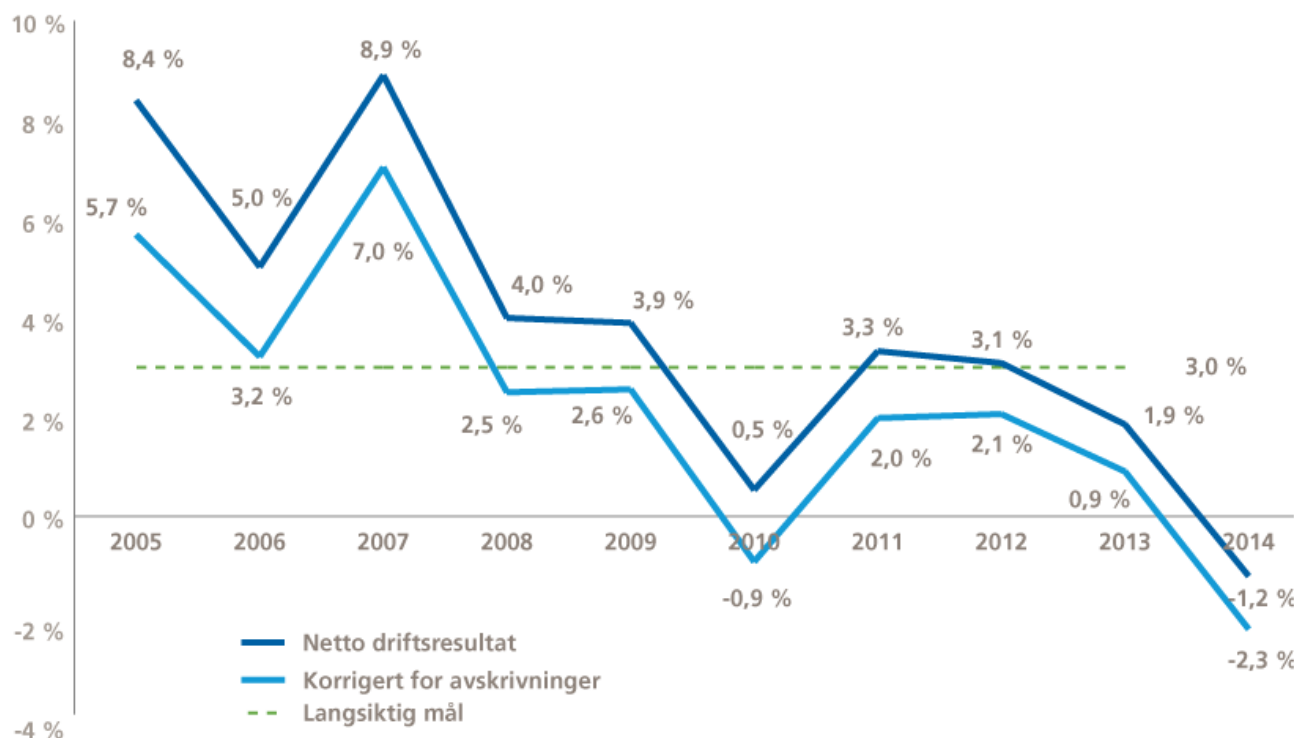
Netto driftsresultat i 2014 ble kr -107 mill. og utgjorde -1,2 % av kommunens driftsinntekter. Budsjettjustert netto driftsresultat var på -2,1 %. Hovedårsaken til et høyere resultat enn justert budsjett er høyere driftsinntekter og lavere netto finanskostnader.

Netto driftsresultat må også ses over tid. I løpet av de siste 5 år har Stavanger kommune et snitt på 1,5 %,

hvilket er lavere enn måltallet. Utviklingen over tid vises i figur 3.9. Inntektsføring av momskompensasjons investeringer ble gradvis overført fra drifts- til investeringsregnskapet fra og med 2010 og med full effekt fra 2014.

Det er en svakhet ved netto driftsresultat at det er avdragsutbetalingene, og ikke avskrivningene, som innvirker på driftsresultat. Avskrivningene har ikke resultat effekt i det kommunale regnskapet. Dersom avdragene erstattes med avskrivningene, vil netto driftsresultat gjennomgående vise lavere tall.

Figur 3.9 viser at netto driftsresultat i perioden 2005-2014 hadde vært betydelig lavere dersom avskrivningene, og ikke avdragene, hadde vært utgiftsført med resultat effekt.

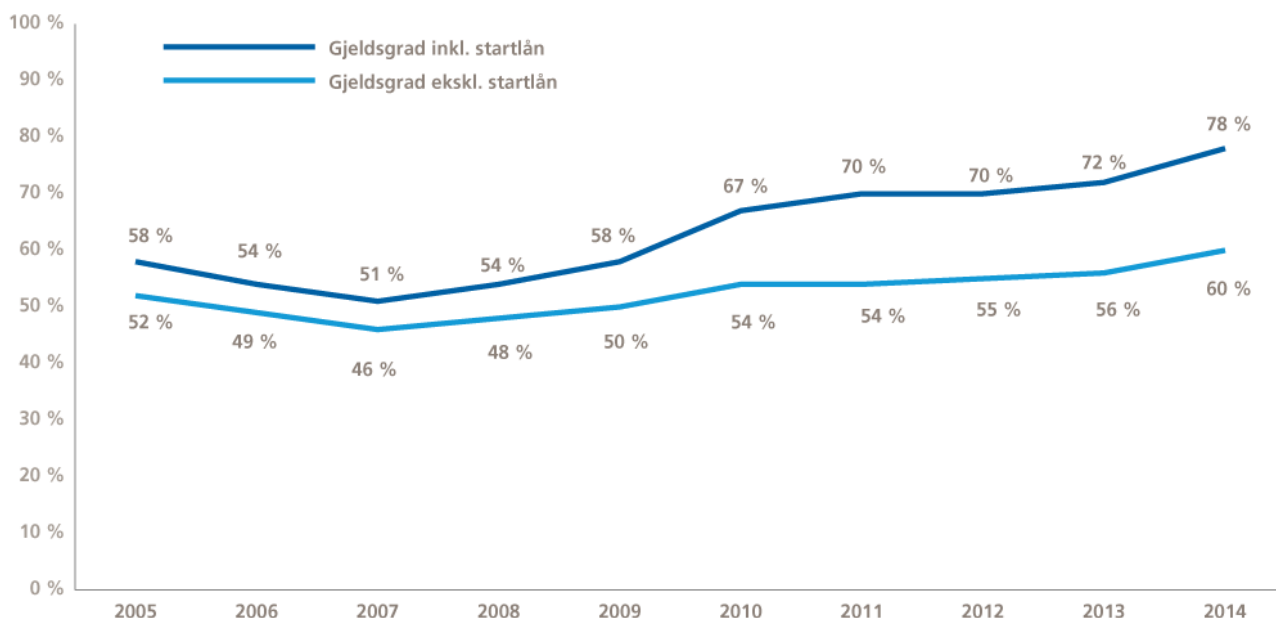
Figur 3.9 Netto driftsresultat i prosent av driftsinntekter (ekskl. finansinntekter) for Stavanger kommune i årene 2004-2014.

Netto driftsresultat for ASSS-kommunene var 0,9 % i 2014, mens gjennomsnitt alle kommuner var på 1,1 %.

Gjeldsgrad

Gjeldsgraden viser forholdet mellom brutto lånegjeld og driftsinntekter (ekskl. finansinntekter), og er et nøkkeltall som synliggjør kommunens økonomiske handlefrihet. Startlån er inkludert i brutto lånegjeld.

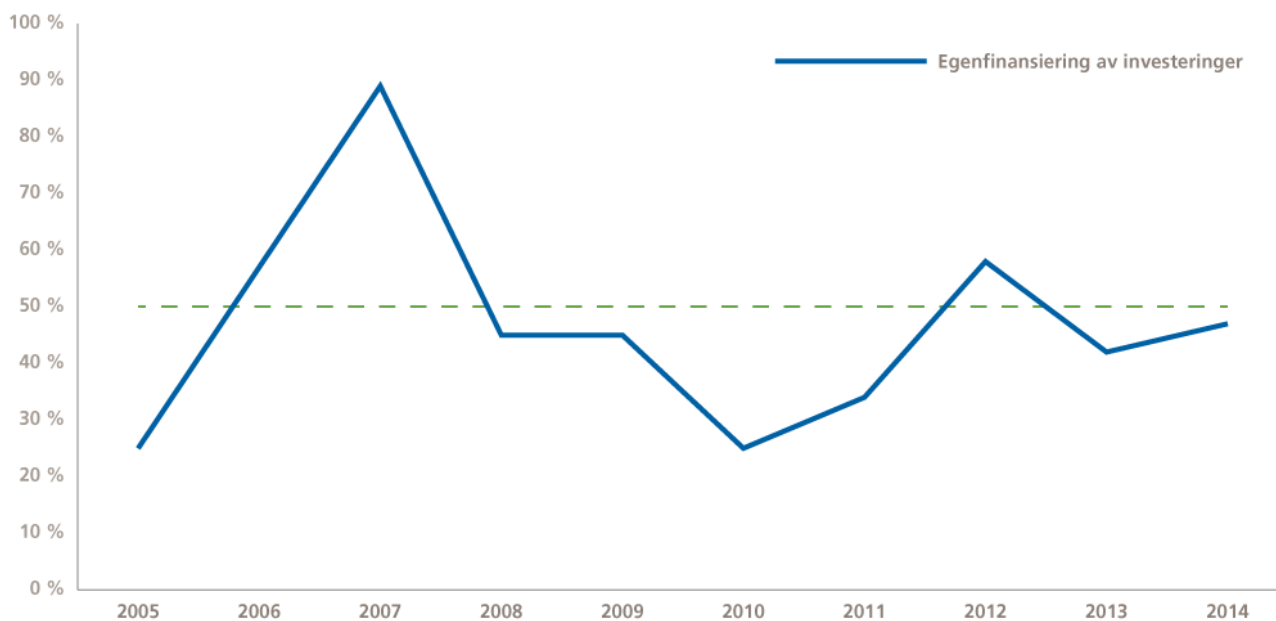
Stavanger kommune har som målsetting at gjeldsgraden eksklusiv startlån over tid ikke skal ligge høyere enn 60 %. Kommunen hadde per 31.12.2014 en brutto lånegjeld på kr 6,91 mrd., hvorav startlån utgjorde kr 1,57 mrd. Dette ga en gjeldsgrad inklusiv startlån på 78 %. Gjeldsgraden eksklusiv startlån var på 60 %.

Figur 3.10 Gjeldsgrad

Egenfinansiering av investeringer

Det er kommunens langsiktige målsetting at investeringene over tid skal være minst 50 % egenfinansiert. Denne målsetting ble ikke nådd i 2014, idet egenfinansieringen ble ca. 47 %. De største egenfinansieringsinntektene var relatert til mottatt momskompensasjon, salg av eiendommer, samt diverse tilskudd hvorav den største andel var tilknyttet tilskudd til utstillingshall Forum. Figuren under viser egenfinansieringsandel av investeringer i perioden 2005-2014.

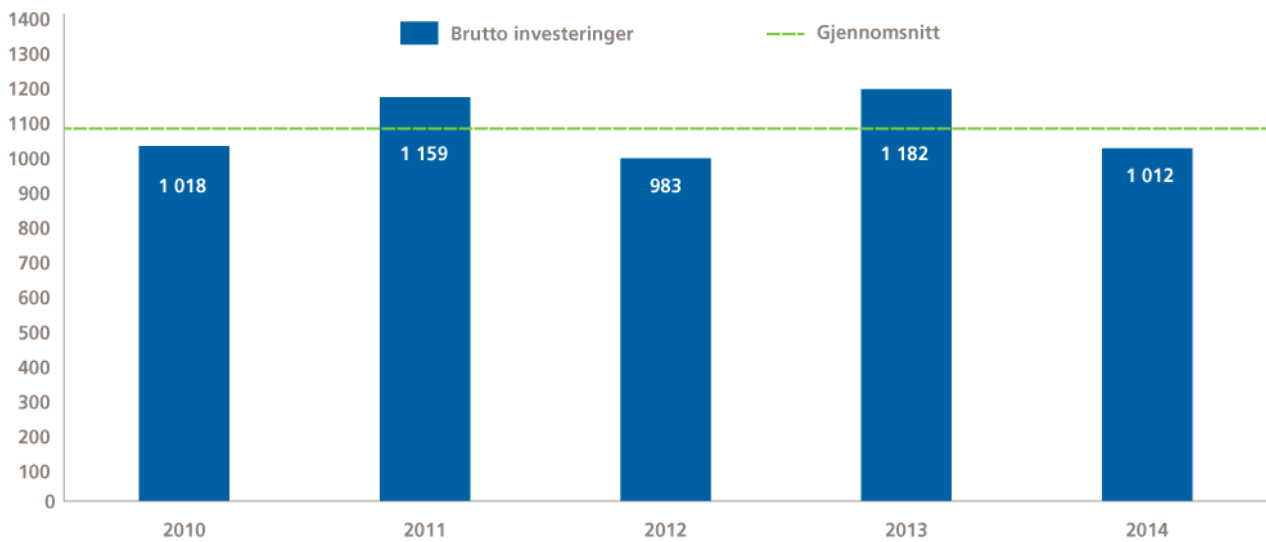
Figur 3.11 Egenfinansiering av investeringer

3.4 Analyser av investeringsregnskapet

Brutto investeringsutgifter i 2014 ble kr 1 012 mill. (eksklusiv finanstransaksjoner og interne kjøp/salg).

Brutto investeringer de siste 5 årene framgår av figur 3.12. Gjennomsnittlig årlig investeringsnivå de siste 5 årene har vært på kr 1 071 mill., og er vist med en vannrett strek i figuren under.

Investeringsnivået i 2014 er dermed noe lavere enn gjennomsnittet for de siste 5 årene som følge av endret framdrift i gjennomføringen av flere investeringsprosjekter enn tidligere forutsatt.

Figur 3.12 Brutto investeringer 2010-2014

Tabell 3.19 viser et aggregert investeringsregnskap, sammenholdt med justert budsjett 2014 og regnskap 2013. Som det framgår av tabellen ble investeringsregnskapet gjort opp med et regnskapsmessig resultat på kr 0.

Linje	Investeringer	Regnskap 2014	Justert budsjett 2014	Avvik	Regnskap 2013
Investeringsinntekter:					
1	Salgsinntekter	-136 599	-139 400	-2 801	-149 639
2	Overføringer med krav til motytelse	-10 477	-140	10 337	-5 671
3	Kompensasjon for merverdiavgift	-142 065	-145 108	-3 043	
4	Statlige overføringer	-40 638	-52 560	-11 922	-10 150
5	Andre overføringer	-100 504	-72 700	27 804	-3 975
6	Renteinntekter og utbytte				-75 000
7	Sum investeringsinntekter	-430 283	-409 908	20 375	-233 093
8	Brutto Investeringsutgifter	1 011 681	1 185 982	174 301	1 181 747
9	Finanstransaksjoner	770 861	769 420	-1 441	606 315
10	Finansieringsbehov (linje 6+7+8)	1 352 259	1 545 494	193 235	1 554 969
Finansieringsbehovet er dekket slik:					
11	Overført fra driftsregnskapet	4 647	4 647	0	143 418
12	Bruk av lån	1 064 827	1 273 852	209 025	1 017 623
13	Salg av aksjer og andeler	7 423	0	-7 423	23 285
14	Mottatte avdrag på utlån	190 765	183 645	-7 120	212 216
15	Bruk av bundne fond	37 247	36 000	-1 247	48 037
16	Bruk av tidligere års udisponert			0	
17	Bruk av disposisjonsfond			0	33 766
18	Bruk av ubundne investeringsfond	47 350	47 350	0	
19	Sum finansiering	1 352 259	1 545 494	-15 147	1 478 345
20	Udekket	0	0		-76 624

Tabell 3.19 Bykassens investeringsregnskap, hovedoppsett. Alle tall i 1 000 kr

Investeringsinntekter

Samlede investeringsinntekter ble i 2014 kr 430,3 mill. (linje 7), som er kr 20,4 mill. høyere enn justert budsjett. Fra og med budsjettåret 2014 inntektsføres kompensasjon for merverdiavgift i sin helhet i investeringsregnskapet. Mottatt kompensasjon i fjor var på kr 142,1 mill. og er kr 3 mill. lavere enn budsjettet (linje 3). Salgsinntektene ble isolert sett kr 2,8 mill. lavere enn budsjettet (linje 1), mens sum statlige refusjoner og overføringer, samt overføringer fra andre ble kr 26,2 mill. høyere enn budsjettet (linje 2, 4 og 5). Høyere overføringsinntekter skyldes i all hovedsak at overført tilskudd knyttet til utstillingshall

Forum var inkludert merverdiavgift.

Salgsinntektene på til sammen kr 136,6 mill. (linje 1) fordeler seg med kr 135,1 mill. på salg av arealer og bygninger, og kr 1,5 mill. på salg av utstyr, maskiner og andre driftsmidler. Av salgsinntektene for fast eiendom på kr 135,1 mill., kommer kr 116,7 mill. fra salg av arealer og kr 18,4 mill. er salg av bygninger.

Salgsinntektene fra fast eiendom ble i 2014 ca. kr 4,3 mill. lavere enn budsjettet.

De to største enkeltsalgene av tomter/arealer gjelder salg av eiendommer på Husabø, kr 70 mill. og salg av felt B1 Øvre Vågen, kr 25 mill.

Overføringer med krav til motytelser var kr 10,3 mill. høyere enn budsjettet (linje 2) som i all hovedsak skyldes mottatt utbyggerbidrag på om lag kr 8 mill. og momsjusteringsinntekt. Stavanger kommune har i løpet av 2014 overtatt eiendommer og anlegg fra private utbyggere og inngått avtaler om justeringsrett. Dette har medført at kommunen mottok en momsjusteringsinntekt på om lag kr 2 mill. i 2014. I løpet av regnskapsåret 2015 vil deler av denne inntekten utbetales til utbyggere i henhold til inngåtte avtaler.

Av de statlige overføringene på kr 40,6 mill. (linje 4), utgjør oppstartstilskudd fra Husbanken kr 36,9 mill. Mottatt oppstartstilskudd er relatert til ferdigstilling av bofellesskapene Sørå Bråde, Tastarustå og Husabøryggen. De resterende statlige overføringene på kr 3,7 mill. er tilskudd til mindre investeringsprosjekter, hovedsakelig innenfor områdene vei, park og idrett.

I andre overføringer på kr 100,5 mill. (linje 5) inngår mottatt tilskudd til utstillingshall Forum på kr 96,1 mill., samt overføringer fra fylkeskommuner til mindre investeringsprosjekter på kr 4,4 mill., hovedsakelig innenfor områdene vei, park og idrett.

Investeringsutgifter

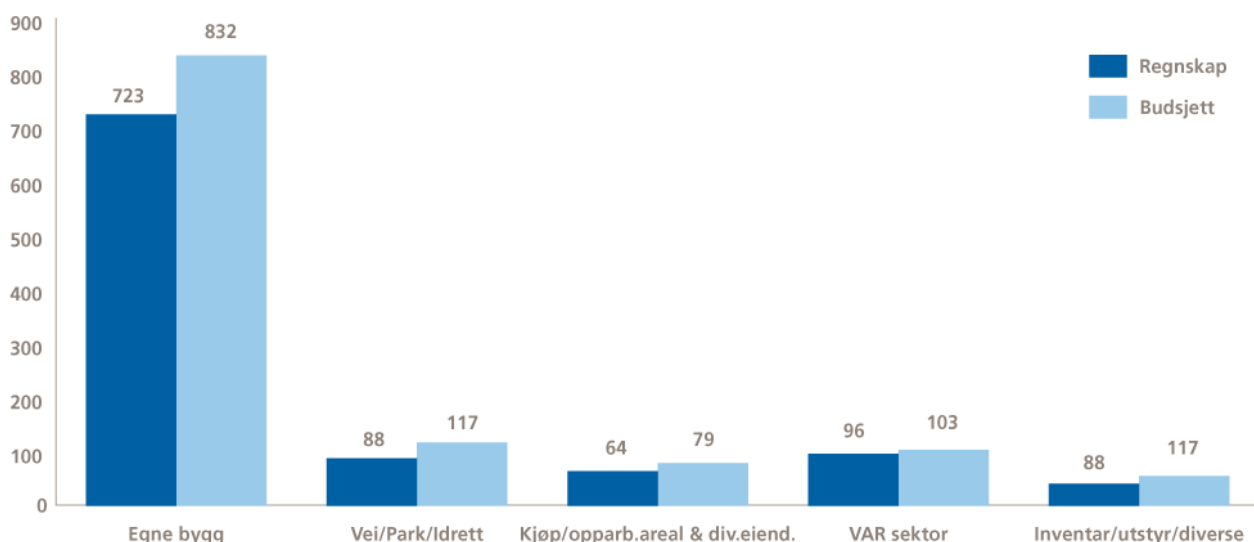
Brutto investeringsutgifter på kr 1 012 mill. (linje 8) er i regnskapets hovedoversikt splittet mer enn i årsrapporten, og splitting på enkeltprosjekt framgår av det detaljerte investeringsregnskapet. Det vises også til noter i regnskapet for ytterligere forklaringer.

Investeringsutgiftene på kr 1 012 mill. er ca. kr 174 mill. lavere enn justert budsjett 2014.

Budsjett – og regnskapstall må ses samlet over en periode på 2-3 år, idet avvikene mellom budsjett og regnskap hovedsakelig skyldes tidsforskyvninger i fremdrift av prosjektene.

Byggeprosjektene/investeringsprosjektene som i 2014 hadde størst mindreforbruk i forhold til budsjett, var Kvernevik svømmehall, kjøp av boliger, Nye Tou, Lenden skole, nytt krisesenter på kr 65,5 mill. til sammen. I tillegg ble bruken av diverse sekkepostbevilgninger utgiftsført i driftsregnskapet jf. regnskapsforskriften § 3 som medførte at mindreforbruk i investeringsbudsjett ble noe høyere enn reelt, samtidig som driftsbudsjettet viste tilsvarende merforbruk.

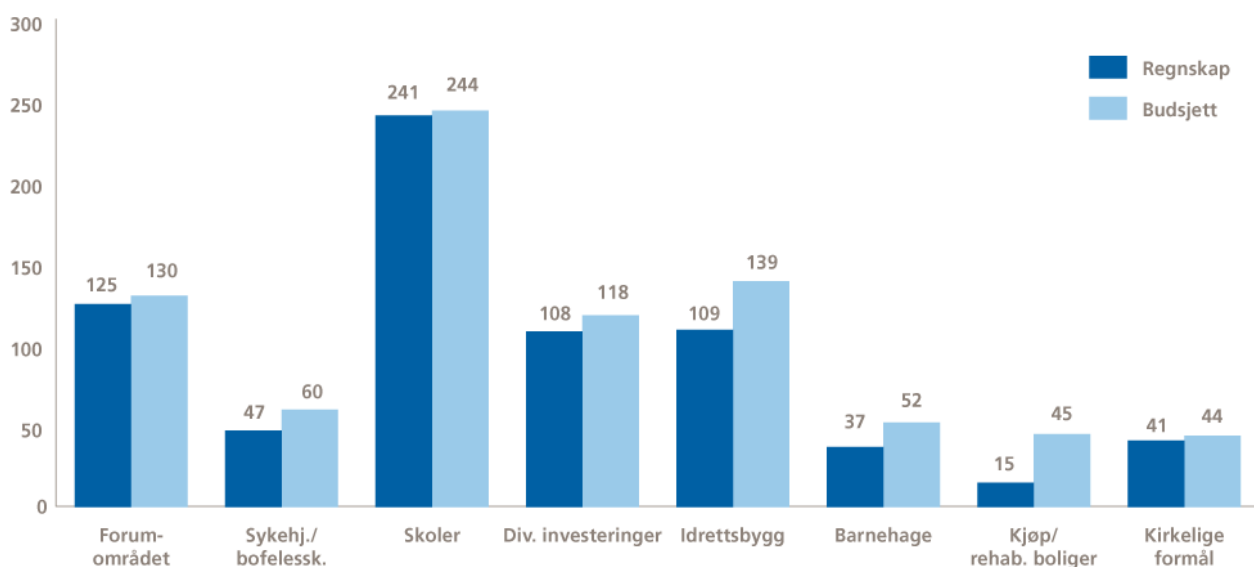
Byggeprosjektene som hadde størst merforbruk ut fra årsbudsjett var skolene Eiganes og Kristianlyst på kr 22,6 mill. til sammen.

Figur 3.13 Sum investeringer fordelt etter hovedformål

Investeringsprosjektene (byggeprosjektene) går i all hovedsak over flere regnskapsår, og det er ikke uvanlig med periodiske avvik mellom budsjett og regnskap i byggetiden. Slike avvik søkes begrenset i størst mulig grad ved budsjettjusteringer i tertialrapportene. Det enkelte investeringsprosjekt måles mot samlede prosjektkostnader.

De samlede investeringer på kr 723 mill. i egne bygg fordeler seg på følgende hovedområder (figur 3.14)

Figur 3.14 Sum investeringer egne bygg

Investeringer i skolebygg, Forum område og idrettsbygg har hatt høy prioritet i 2014. Tilsammen ble kr 475 mill. disponert til disse formål i 2014, jf. figur 3.14.

De største investeringsprosjektene som inngår i skolebygg er Kristianlyst skole (kr 102 mill.), Eiganes skole (kr 25,5 mill.), ombygging av Madlavoll skole ny ATO avdeling (kr 27,8 mill.) og Lenden skole (kr 23,8 mill.).

I 2014 er det disponert kr 109 mill. på idrettsbygg, og her inngår prosjektene Hundvåg svømmehall (kr 66,9 mill.), Kvernevik svømmehall (kr 29,5 mill.) og Nye Gamlingen (kr 7 mill.). Byggeprosjektet som i 2014 isolert sett hadde størst mindreforbruk innenfor investeringer i idrettsbygg i forhold til budsjett, var Kvernevik svømmehall med kr 20,5 mill.

Investeringsutgifter tilknyttet Stavanger Forum var kr 5 mill. lavere enn justert budsjett og utgjorde kr 125 mill.

Det største investeringsprosjektet som inngår i gruppen diverse investeringer på kr 108 mill. er Nye Tou (kr 30,4 mill.), rehabilitering av Kuppelhallen (kr 18,3 mill.), nytt krisesenter (kr 18,3 mill.) og dansesaler musikksskole (kr 13,9 mill.).

I 2014 er det budsjettert med kr 44,8 mill. til boliger, hvorav kr 30 mill. er relatert til kjøp/rehabilitering av kommunale boliger. Kommunen har i 2014 kjøpt tre leiligheter i Rustabakken og inngått kjøpekontrakt for seks leiligheter i borettslaget Gausellengen som vil bli ferdigstilt i 2016. Regnskapet for kjøp av kommunale boliger viser et mindreforbruk på kr 20 mill. Hovedårsaken til dette er at kommunen ved kontraktinngåelse betaler kun et mindre beløp av kontraktssummen i forbindelse med kjøp av boliger, mens det største beløpet av kontraktssummen betales ved overtakelse. Det er i 2014 solgt fem hus med seks leiligheter og en prestebolig. Salgsinntekter knyttet til boligsalg utgjør kr 18,4 mill. Utbetalt forskuttering til studentboliger i Bjergsted ble kr 10,8 mill. lavere enn budsjettert da forskutteringsbehovet har endret seg fra 183 til 129 boenheter.

Tabellen under viser oversikt over ferdigstilte byggeprosjekter i 2014. For de prosjektene der det ikke er avlagt sluttregnskap per 31.12.14, forutsettes det avlagt i løpet av 1. halvår 2015.

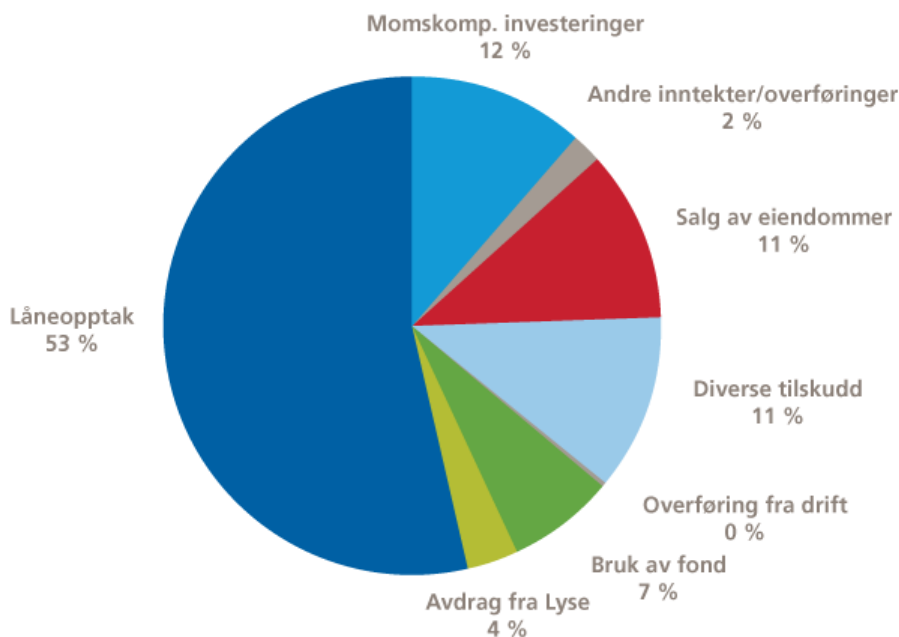
Prosjekt	Prosjektkategori	Akkumulert regnskap per 31.12.2014	Kostnadsramme	Merknader
Søra Bråde bofellesskap	Nybygg	72,1	72,5	
Eikebergveien bofellesskap	Rehabilitering	3	3,0	Avlagt sluttregnskap
Utstillingshall Stavanger forum	Nybygg	261,6	255,2	
Austbø skole	Rehabilitering	38,6	42,0	
Nytt krisesenter (Botilbud med bemanning)	Nybygg	26,7	32,0	
Revheim kirke	Rehabilitering	8	7,7	Avlagt sluttregnskap
Teinå skole	Ombygging	5,7	9,5	
Tastarustå skole	Ombygging	13,6	19,6	
Buøy skole	Ombygging	20,5	21,0	
Sølvberget KF, div inv	Ombygging	9,1	9,2	
Sølvberget	Ombygging	67,2	68,0	
Kristianslyst skole	Nybygg	179,3	195,0	
Sum		705,4	734,7	

Tabell 3.20 Oversikt over ferdigstilte prosjekter. Alle tall i mill. kr

Finansiering av investeringer

Investeringsutgifter ble hovedsakelig finansiert gjennom låneopptak som utgjorde 53 % av finansieringen. De største egenfinansieringskildene var relatert til mottatt momskompensasjon, salg av eiendommer, samt diverse tilskudd hvorav den største andelen var tilknyttet tilskudd til utstillingshall Forum. Figur 3.15 viser

forholdet mellom de ulike finansieringskildene av investeringer ekskl. mottatte avdrag tilknyttet utlån (start- og konsernlån).

Figur 3.15 Finansiering av investeringer

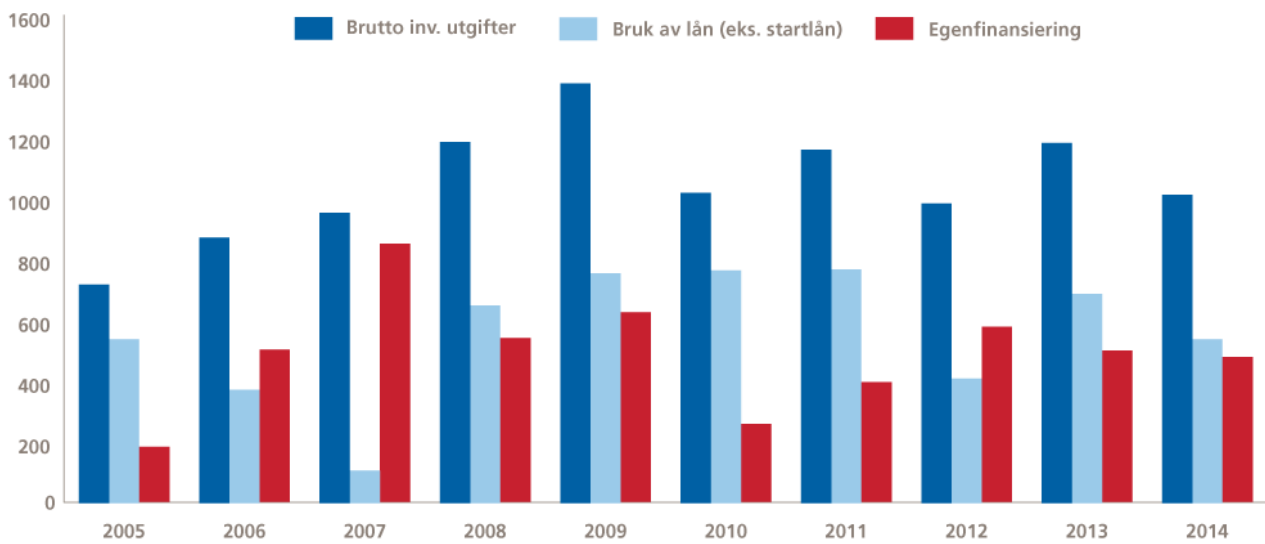
Overføringene fra driftsregnskap ble vedtatt saldert med kr 70 mill. i *Tertialrapport per 31.08.2014* og utgjør kr 4,6 mill. (linje 11 i tabell 3.18).

Regnskapet viser at bruk av lånemidler (linje 12) i 2014 var kr 1,06 mrd. som er kr 209 mill. lavere enn justert budsjett som følge av forsinket framdrift i gjennomføringen av flere investeringsprosjekter enn tidligere forutsatt. Udisponerte lånemidler fra 2014 er forventet brukt i løpet av 2015.

Mottatte avdrag på utlån (linje 14) føres i investeringsregnskapet. Dette gjelder primært avdrag på startlån og avdrag på ansvarlige lån til Lyse energi. I 2014 mottok kommunen kr 190,7 mill. i avdrag på utlån som var kr 7,1 mill. høyere enn justert budsjett. Dette skyldes i all hovedsak mottatt avdrag på konsern lån fra Natur og idrettsservice KF, Sølvberget KF og Renovasjonen IKS.

Mottatt avdrag på startlån var kr 140 mill., som er om lag kr 43,5 mill. mer enn budsjettet. Disse merinntektene er i regnskapet for 2014 disponert til ekstraordinære nedbetalinger på startlån.

Figur 3.16 viser utviklingen i brutto investeringsutgifter i perioden 2005-2014 og finansieringen med henholdsvis lån og egenkapital. Det bemerkes at 2014 var det første året på 5 år at målet om 50 % egenfinansiering ble nådd.

Figur 3.16 Utvikling i investeringsutgifter m/finansiering

3.5 Analyser av balanseregnskapet

Balansen viser den bokførte verdien av kommunens eiendeler per 31.12.2014, og hvordan eiendelene (anleggs- og omløpsmidler) er finansiert med egenkapital og gjeld. Summen av eiendelene skal således være lik summen av egenkapitalen og gjelden. Hovedoversikt over balanseregnskapet er vist i tabell 3.21.

Hovedoversikt - Balanse		Noter	Regnskap 2014	Regnskap 2013
EIENDELER				
1	Anleggsmidler		22 907 437	21 312 161
2	Faste eiendommer og anlegg	<u>7</u>	12 033 172	11 415 127
3	Utstyr, maskiner og transportmidler	<u>7</u>	415 601	398 212
4	Utlån	<u>11</u>	2 554 130	2 344 162
5	Konserninterne langsiktige fordringer	<u>11</u>	109 283	84 408
6	Aksjer og andeler	<u>12</u>	953 992	938 008
7	Pensjonsmidler	<u>5</u>	6 841 258	6 132 245
8	Omløpsmidler		2 021 564	1 830 669
9	Kortsiktige fordringer	<u>13</u>	674 483	522 167
10	Premieavvik	<u>5</u>	528 271	407 617
11	Aksjer og andeler		968	947
12	Obligasjoner	<u>14</u>	422 362	482 129
13	Kasse, postgiro, bankinnskudd		395 480	417 810
14	SUM EIENDELER		24 929 001	23 142 830
EGENKAPITAL OG GJELD				
15	Egenkapital		7 733 862	7 274 370
16	Disposisjonsfond	<u>10</u>	45 152	139 304
17	Bundne driftsfond	<u>10</u>	107 938	117 235
18	Ubundne investeringsfond	<u>10</u>	21 900	0
19	Bundne investeringsfond	<u>10</u>	54 313	46 169
20	Regnskapsmessig mindreforbruk	<u>18</u>	0	7 763
21	Udekket i inv.regnskap	<u>18</u>	0	-76 625
22	Kapitalkonto	<u>24</u>	7 544 400	7 080 364
23	Endring i regnskapsprinsipp som påvirker AK Drift	<u>15</u>	-39 841	-39 841
24	Langsiktig gjeld		15 639 302	14 383 511
25	Pensjonsforpliktelser	<u>5</u>	8 730 003	8 149 016
26	Ihendehaverobligasjonslån	<u>9</u>	1 130 000	580 000
27	Sertifikatlån	<u>9</u>	2 078 770	1 906 000
28	Andre lån	<u>9</u>	3 661 528	3 709 495

Hovedoversikt - Balanse		Noter	Regnskap 2014	Regnskap 2013
29	Konsernintern langsiktig gjeld	<u>9,16</u>	39 000	39 000
30	Kortsiktig gjeld		1 555 837	1 484 949
31	Annen kortsiktig gjeld		1 555 837	1 484 949
32	SUM EGENKAPITAL OG GJELD		24 929 001	23 142 830
MEMORIAKONTI				
33	Memoriakonto		335 668	212 891
34	Ubrukte lånemidler		299 811	175 747
35	Andre memoriakonti		35 857	37 143
36	Motkonto til memoriakontiene		-335 668	-212 891

Tabell 3.21 Hovedoversikt balanse. Alle tall i 1000 kr

Eiendeler

Sum eiendeler (anleggs- og omløpsmidler) var på kr 24,9 mrd. per 31.12.2014, dvs. ca. kr 1,8 mrd. høyere enn per 31.12.2013.

Anleggsmidler

Anleggsmidler er de eiendelene kommunen har til varig eie eller bruk. Anleggsmidlene består av faste eiendommer, anlegg, utstyr, maskiner, transportmidler o.l.

Linje 1 i tabell 3.21 viser at verdien av anleggsmidlene er økt med kr 1,6 mrd. fra kr 21,3 mrd. i 2013 til kr 22,9 mrd. i 2014. Økningen i aktiverte investeringer i faste eiendommer og anlegg med fradrag for avgang og avskrivninger utgjør kr 635 mill. I tillegg kommer økt beholdning av aksjer og andeler med kr 16 mill., økning i pensjonsmidler med kr 709 mill., og økning av utlån med kr 235 mill. Det vises til notene til årsregnskapet for ytterligere forklaringer.

Kommunens utlån består hovedsakelig av ansvarlige lån til Lyse Energi AS og startlån. Per 31.12.2014 var ansvarlig lån til Lyse Energi AS på kr 1 048 mill. og startlånene på kr 1 472 mill.

Omløpsmidler

Omløpsmidlene omfatter kortsiktige fordringer, premieavvik, aksjer og andeler, obligasjoner, bankinnskudd o.l. Samlede omløpsmidler økte med ca. kr 191 mill. fra 2013 til 2014.

Det var størst økning i kortsiktige fordringer (kr 152 mill.) og premieavvik (kr 121 mill.). Premieavviket var per 31.12.2014 på kr 528 mill. og representerer framtidige pensjonskostnader som skal utgiftsføres de neste 7-12 år. Premieavviket er nærmere omtalt i avsnitt 3.2 og note 5.

Bokført verdi av kommunens obligasjoner per 31.12.2014 var på kr 422 mill., mens kommunens kasse og bankinnskudd var på kr 395 mill. Dette innebærer en reduksjon fra 2013 til 2014 på henholdsvis kr 60 og 22 mill. Det er nødvendig med kontinuerlig oppmerksomhet på likviditets-styringen, for at bykassen til enhver tid skal ha tilstrekkelig med likvide midler til å dekke sine forpliktelser/utbetalinger.

Egenkapital og gjeld

Egenkapital

Bokført egenkapital var per 31.12.2014 på totalt kr 7,7 mrd., som er kr 459 mill. høyere enn per 31.12.2013. Av den samlede egenkapitalen utgjorde disposisjonsfond kr 45,2 mill., bundne driftsfond kr 107,9 mill., samt bundne og ubundne investeringsfond på henholdsvis kr 54,3 og kr 21,9 mill.

Den resterende egenkapitalen representeres av kapitalkonto. Aktivering av fast eiendom og anlegg samt av- og nedskrivninger føres mot kapitalkonto. I tillegg føres kjøp/salg av aksjer og andeler, avdrag på lån, netto endring i pensjonsforpliktelse mv. Kapitalkonto var per 31.12.2014 på kr 7,5 mrd., noe som utgjør en økning på kr 464 mill. fra 2013. For nærmere spesifisering av kapitalkonto henvises det til note 24 i årsregnskapet.

Fond

Samlede fond er i løpet av 2014 redusert med netto kr 73,4 mill. Investeringsfondene er i løpet av året bygget opp med kr 30 mill., mens bundet driftsfond er redusert med kr 9,3 mill. og disposisjonsfond med kr 994,1 mill. Saldo og bevegelser i løpet av året vises i tabell 3.22 og i note 10.

Fond	Disposisjons-fond	Bundet driftsfond	Ubundet investerings-fond	Bundet investerings-fond	Sum fond
Inngående balanse 1.1.	139 304	117 235	0	46 169	302 708
Avsetninger	0	78 931	69 250	45 391	193 572
Bruk av fondsmidler i driftsregnskapet	-94 152	-88 228	0	0	-182 380
Bruk av fondsmidler i investeringsregnskapet	0	0	-47 350	-37 247	-84 597
Utgående balanse 31.12.	45 152	107 938	21 900	54 313	229 303

Tabell 3.22 Oversikt over de ulike fond som Stavanger kommune har i 2014 og årets bevegelser. Alle tall i 1000 kr

Disposisjonsfond

Samlet saldo disposisjonsfond utgjør 0,51 % av driftsinntektene i 2014 mot 1,61 % i 2013.

Disposisjonsfond kan benyttes til drifts- og investeringsformål etter vedtak av bystyret eller ved delegert fullmakt. Følgende disponeringer foreligger:

Disposisjonsfond	2104	2013
Kulturbyfond	59	59
Kursreguleringsfond	45 092	57 119
Disposisjonsfond - fritt	0	82 126
Sum disposisjonsfond 31.12.	45 152	139 304

Tabell 3.23 Disposisjonsfond. Alle tall i 1000 kr

Kursreguleringsfondet er tilført realiserte kursgevinster i løpet av året slik at det isolert sett var tilstrekkelig stort til å dekke potensielt tap på kr 61,7 mill. i stresstesten som er utført på hele finansporteføljen per 31.12.2014. Kursreguleringsfondet har imidlertid bidratt med kr 16,6 mill. til strykninger i regnskapsoppgjøret, jf. også bystyrets prioriteringsvedtak i finansforvaltningen. Fondsnivået er ikke i overensstemmelse med bystyrets intensjon om at den finansielle risiko som Stavanger kommune kan ha, er i tråd med kommunens samlede økonomiske situasjon.

Det frie disposisjonsfondet ble i 2014 redusert betydelig gjennom bruk av overførte bevilgninger fra 2013 og bystyrets disponering gjennom tertialrapporteringene. Rådmannens fullmakt til å bruke av fondet for å finansiere inntil 3 % merforbruk på virksomhetenes netto budsjetttrammer er ikke benyttet med unntak av inndecking av kr 2 mill. for å opprettholde et regnskapsresultat på kr null. Fondet er tilført midler som følge av merforbruk fra 2013 på virksomhetene (kr 27,2 mill.), regnskapsmessig mindreforbruk i 2013 (kr 7,8 mill.), og restandel realiserte kursgevinster. Tilførte midler er strøket i årsoppgjøret og fondet er dermed kr null.

Årsoppgjøret 2014 medfører strykninger av avsetninger på til sammen kr 49,8 mill., herav kr 35 mill. i budsjettert avsetning og kr 14,75 mill. i avsatte realiserte gevinster.

Samlede disposisjonsfond er på kr 45,2 mill. per 31.12.2014 og er lavere enn det nivået som stresstesten viser. Samlet disposisjonsfond er dermed lavere enn den finansielle risiko kommunen er utsatt for per 31.12.2014.

Det frie disposisjonsfondet økes med kr 42 mill. i 2015 som konsekvens av at virksomhetene skal dekke inn merforbruk fra 2014 året etter. Fondene samlet vil da ha en saldo på kr 88,3 mill. og dermed igjen tilfredsstillende den risiko som kommunen erfarer gjennom stresstestene i finansforvaltningen.

Fondet bør styrkes ytterligere fremover blant annet for å imøtekomme framtidige kostnadsføringer av premieavvik.

Øvrige fond

Bundne drifts- og investeringsfond har midler knyttet til bestemte formål som ikke kan endres. Ved utgangen av 2014 utgjør bundne driftsfond kr 107,9 mill., herav selvkostfond på om lag kr 34 mill. Bundet investeringsfond har økt med kr 8,1 mill. i 2014 i hovedsak på grunn av utbyggerbidrag.

Ubundet investeringsfond er til fri disposisjon til investeringsformål. Det er avsatt kr 69,25 mill. i 2014 for å tilføre fondet midler tilsvarende de strykningene som ble foretatt i investeringsregnskapet for 2013. Beløpene stammer fra engangsutbytte parkering med kr 42,5 mill. og kr 26,75 mill. i senere framdrift på investeringsprosjekter i 2013. I 2014 er kr 47,35 mill. brukt til generell finansiering av investeringer. Ved nyttår står kr 21,9 mill. igjen som ubrukte ubundne investeringsmidler.

Gjeld

Langsiktig gjeld har økt med kr 1,26 mrd. fra 2013 til 2014. Pensjonsforpliktelser og annen langsiktig gjeld utgjør henholdsvis kr 581 mill. og kr 675 mill. av denne økningen. Det vises til note 5 i regnskapet hva gjelder økningen i netto pensjonsforpliktelser. Det bemerkes at pensjonsforpliktelsene per 31.12.2014 var kr 1,9 mrd. høyere enn pensjonsmidlene. Kortsiktig gjeld økte med kr 71 mill. fra 2013 til 2014.

Det gjenstod kr 300 mill. i ubrukte lånemidler per 31.12.2014. Dette omfatter både udisponerte startlån og investeringslån.

3.6 Likviditet og soliditet

Likviditet

Forholdet mellom omløpsmidler og kortsiktig gjeld kalles likviditetsgraden. Nøkkeltallene forteller noe om kommunens evne til å dekke sine kortsiktige forpliktelser med utgangspunkt i alle eller de mest likvide omløpsmidlene.

Likviditetsgrad 1

Likviditetsgrad 1 tar utgangspunkt i alle omløpsmidlene. Her bør nøkkeltallet være større enn 2, fordi noen av omløpsmidlene kan være mindre likvide. Tabell 3.24 viser utviklingen i likviditetsgrad 1 de siste fem årene. Tabellen viser at likviditeten har vært relativt svak i denne perioden. Likviditetsgrad 1 svekkes ytterligere dersom nøkkeltallet korrigeres for premieavviket. Korrigert likviditetsgrad 1 var per 31.12.14 på 1.

	2010	2011	2012	2013	2014
Likviditetsgrad 1	1,26	1,23	1,27	1,23	1,30

Tabell 3.24 Likviditetsgrad 1

Likviditetsgrad 2

Likviditetsgrad 2 tar utgangspunkt i de mest likvide omløpsmidlene, og her bør nøkkeltallet være større enn 1. De mest likvide omløpsmidlene er kasse, bank og markedsbaserte plasseringer som er klassifisert som omløpsmidler, og som raskt kan omgjøres i kontanter.

	2010	2011	2012	2013	2014
Likviditetsgrad 2	0,66	0,69	0,63	0,61	0,53

Tabell 3.25 Likviditetsgrad 2

Det fremgår av tabellene at den likvide situasjonen i bykassen er relativt svak, og har blitt ytterligere svekket i perioden 2010-2014 dersom det korrigeres for premieavvik. Likviditetsgradene måles per årsskifte, og sier ikke noe om likviditeten gjennom året. Kommunen har gjennom 2014, og også ved årsslutt, hatt høy oppmerksomhet på likviditeten ved hjelp av likviditetsstyringsverktøyet. Styrings-verktøyet gir raskt signaler når innbetalinger kommer for sent, og gir bedre muligheter til å styre kommunens utbetalinger, som lån og større leverandørutbetalinger. Det samme gjelder styring av forfallstidspunkt på inntekter. Likviditetssituasjonen omtales nærmere i avsnitt 3.7.

Soliditet

Begrepet soliditet kan forklare kommunens evne til å tåle tap. Gjeldsgraden og egenkapitalprosenten gir informasjon om soliditeten. Egenkapitalprosenten gir informasjon om hvor stor andel av kommunens samlede eiendeler som er finansiert med egenkapital. Jo høyere egenkapitalprosent, desto bedre er soliditeten.

Egenkapitalprosenten har utviklet seg slik de siste 5 år:

	2010	2011	2012	2013	2014
Egenkapitalprosent	35,8 %	30,9 %	32,5 %	31,4 %	31,0 %

Tabell 3.26 Egenkapitalprosent

Egenkapitalprosenten har vist en svakt synkende tendens de senere år. Den resterende andel av kommunens eiendeler er finansiert med fremmedkapital/lån.

I de kommunale regnskapsforskriftene er det ikke fastsatt krav/anbefalinger med hensyn til hvor stor egenkapitalprosenten, likviditetsgraden og gjeldsgraden bør være. Man bør imidlertid være observant på utviklingen i disse indikatorene. Et betydelig investeringsnivå med tilhørende høyt låneopptak har over tid bidratt til å svekke soliditeten.

Arbeidskapital

Kommunen må ha en viss likvid beholdning siden inn- og utbetalinger ikke kommer på samme tid. Størrelsen på denne beholdningen vil være avhengig av størrelsen på utbetalinger og innbetalinger. Likviditeten til kommunen er preget av store variasjoner gjennom året. Kommunen benytter likviditetsbudsjettering for å styre likviditeten så optimalt som mulig gjennom året. I perioder med god likviditet kan likvide midler plasseres eksempelvis i verdipapirmarkedet med ulik tidshorisont.

Differansen mellom omløpsmidler og kortsiktig gjeld (arbeidskapitalen) i balanseregnskapet gir også uttrykk for kommunens likvide situasjon. I tabell 3.27 vises endringen i omløpsmidler fra 2006-2014 og endringen i kortsiktig gjeld i samme tidsrom. Summen av disse to endringene viser hvor mye arbeidskapitalen har endret seg fra år til år. Dette framkommer av den nederste linjen i tabellen.

Arbeidskapitalen ble styrket med kr 120 mill. i 2014. Dette betyr at omløpsmidlene økte mer enn den kortsiktige gjelden i 2014.

ENDRING I ARBEIDSKAPITAL	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Alle tall i hele 1000 kr.									
Omløpsmidler 01.01.	1 154 308	1 489 754	1 774 687	1 880 309	1 563 605	1 488 410	1 808 859	1 967 785	1 830 669
Omløpsmidler 31.12	1 489 754	1 774 687	1 880 309	1 563 605	1 488 410	1 808 859	1 967 785	1 830 669	2 021 564
Endring omløpsmidler	335 446	284 933	105 622	-316 704	-75 195	320 449	158 926	-137 116	190 895
Kortsiktig gjeld 01.01.	748 078	1 080 586	1 164 833	1 317 334	1 266 014	1 183 027	1 469 130	1 545 440	1 484 948
Kortsiktig gjeld 31.12	1 080 586	1 164 833	1 317 334	1 266 014	1 183 027	1 469 130	1 545 440	1 484 948	1 555 837
Endring i kortsiktig gjeld	-332 508	-84 248	-152 500	51 320	82 987	-286 103	-76 310	60 492	70 889
Endring i arbeidskapital	2 938	200 654	-46 878	-265 384	7 792	34 346	82 616	-76 624	120 006

Tabell 3.27 Endring i arbeidskapital. Alle tall i 1 000 kr

Regnskapsføring av premieavvik er omtalt i de senere års budsjetter. Siden ordningen med premieavvik ble

innført i 2002, har de innbetalte pensjonspremiene gjennomgående vært høyere enn de beregnede pensjonskostnadene. Differansen betegnes som premieavvik. Som følge av at det er pensjonskostnadene som utgiftsføres i regnskapene, har regnskapsresultatene de senere år gjennomgående vist for positive beløp.

Akkumulert positivt premieavvik balanseføres som omløpsmidler/kortsiktige fordringer. Som følge av at premieavviket ikke representerer reelle verdier, har utviklingen i arbeidskapital/likviditet også vist for gunstige tall de senere år. Dette er anskueliggjort i tabell 3.28. Arbeidskapitalen per 31.12.2014 var på kr -62,5 mill. dersom det korrigeres for premieavviket på kr 528,3 mill. Korrigert arbeidskapital er svekket med kr 0,65 mill. fra 2013 til 2014. Per 31.12.2014 var premieavviket ca. 26 % av omløpsmidlene, noe som er en økning på 4 prosentpoeng fra 2013.

Arbeidskapital 05-14	31.12.05	31.12.06	31.12.07	31.12.08	31.12.09	31.12.10	31.12.11	31.12.12	31.12.13	31.12.14
Omløpsmidler 31.12	1 154 308	1 489 754	1 774 687	1 880 309	1 563 605	1 488 410	1 808 860	1 967 785	1 830 669	2 021 564
Kortsiktig gjeld 31.12	748 078	1 080 586	1 164 833	1 317 335	1 266 014	1 183 027	1 469 130	1 545 440	1 484 948	1 555 831
Arbeidskapital	406 230	409 168	609 854	562 974	297 591	305 383	339 730	422 345	345 721	465 729
Herav premieavvik	115 630	124 915	144 210	219 004	253 430	285 507	271 538	395 791	407 617	528 271
Korrigert arbeidskapital	290 600	284 253	465 644	343 970	44 161	19 876	68 192	26 554	-61 896	-62 544
Endring i arbeidskapital ihht. regnskap		2 938	200 686	-46 880	-265 383	7 792	34 347	82 615	-76 624	120 000
Endring / korrigert arbeidskapital		-6 347	181 391	-121 674	-299 809	-24 285	48 316	-41 638	-88 450	-64 814

Tabell 3.28 Arbeidskapital 2005-2014, korrigert for premieavvik. Alle tall i 1000 kr

Utvikling i kommunens lånegjeld

Stavanger kommune har de siste ti årene hatt et gjennomsnittlig investeringsnivå på i overkant av kr 1 mrd. per år. Egenfinansieringen av investeringene har i denne perioden vært lavere enn målsettingen på 50 %. Det har samtidig vært en betydelig økning i opptak av startlån. Dette har medført at brutto lånegjeld har økt markant de siste årene. Tabell 3.29 gir en oversikt over utviklingen i langsiktig lånegjeld ekskl. pensjonsforpliktelser, startlån og lån der staten yter kompensasjon for renter/avdrag.

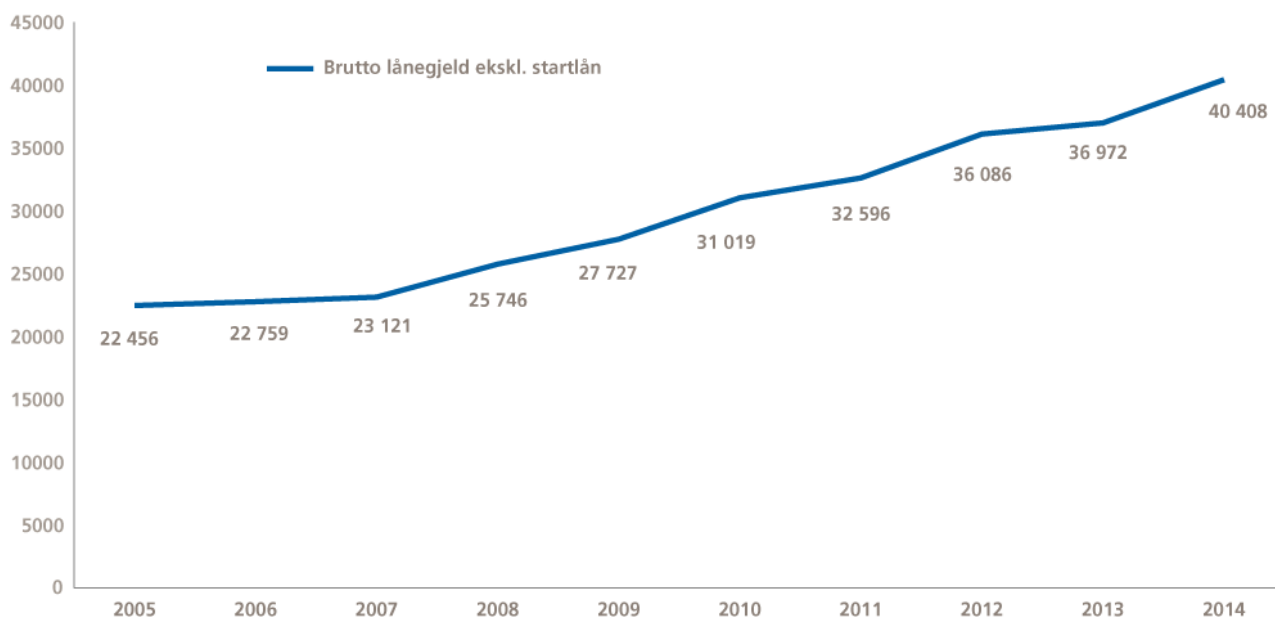
Utvikling i lånegjeld	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Langsiktig lånegjeld eksklusiv pensjonsforpliktelser	2 860	2 944	3 057	3 535	4 044	4 802	5 347	5 743	6 234	6 909
- Videre utlån / startlån	217	236	281	377	630	893	1 014	1 231	1 400	1 571
- Ubrukte lånemidler	59	21	297	267	77	136	90	211	176	300
- Lån ifm. Eldre - og psykiatriplanen	324	356	342	328	314	301	287	273	259	245
- Lån ifm. Reform 97	57	53	49	27	23	20	16	12	9	6
- Lån skolebygg (staten betjener rentene)	263	263	245	239	222	473	456	438	421	403
- Lån kirkebygg (staten betjener rentene)	9	9	36	46	46	79	79	85	83	80
Korrigert sum lånegjeld i mill. kroner	1 931	2 006	1 807	2 251	2 732	2 900	3 405	3 493	3 886	4 304

Tabell 3.29 Utvikling i lånegjeld. Alle tall i mill. kr.

Det mottas kompensasjon fra staten som dekker renter og avdrag på en relativt stor andel av kommunens lånegjeld. Det ytes kompensasjon for renter og avdrag på lån knyttet til *Eldre – og psykiatriplanen* og *Reform 97*, samt kompensasjon for renter på lån knyttet til investeringer i skole- og kirkebygg.

Brutto lånegjeld økte med kr 675 mill. fra 2013 til 2014. Økningen utgjør differansen mellom nye lån og betalte avdrag det aktuelle året. Lånegjelden økte med kr 418 mill. fra 2013 til 2014 dersom det korrigeres for startlån og lån der staten dekker kapitalutgiftene.

Figur 3.17 viser utviklingen i brutto lånegjeld per innbygger (ekskl. startlån) i perioden 2005-2014.

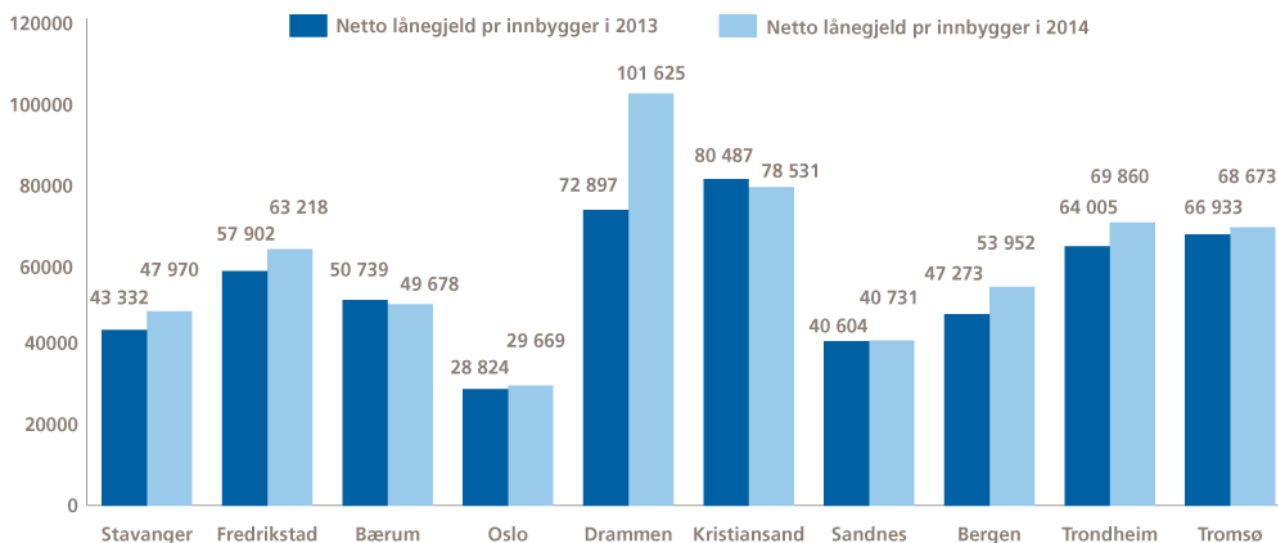

Figur 3.17 Utvikling i brutto lånegjeld per innbygger 2005-2014

Lånegjelden per innbygger (ekskl. startlån) har økt betydelig i perioden 2007-2014. Dette vil kunne medføre at en stadig større andel av driftsinntektene medgår til å dekke kapitalutgifter. Lånegjeld per innbygger (ekskl. startlån) var per 31.12.2014 på kr 40 408.

Når kommunens lånegjeld sammenlignes med andre ASSS-kommuner benyttes blant annet begrepet netto lånegjeld. Netto lånegjeld defineres som langsiktig lånegjeld (ekskl. pensjonsforpliktelser) fratrukket totale utlån (startlån og ansvarlig lån i Lyse Energi AS) og ubrukne lånemidler. Figur 3.18 viser netto lånegjeld

(konsern) per innbygger for ASSS-kommunene i 2013 og 2014. Stavanger kommune har de siste årene hatt en betydelig økning i netto lånegjeld per innbygger, men nivået ligger likevel fortsatt under gjennomsnittet for ASSS-kommunene.

Figur 3.18 Netto lånegjeld per innbygger i ASSS-kommuner (konsern)

3.7 Finansforvaltning

Rapporteringen tar utgangspunkt i gjeldende finansreglement (<http://stavanger.kommune.no/Documents/Finansforvaltningsreglement.pdf>), vedtatt av bystyret 29.10.2012.

Formål med finansforvaltningen

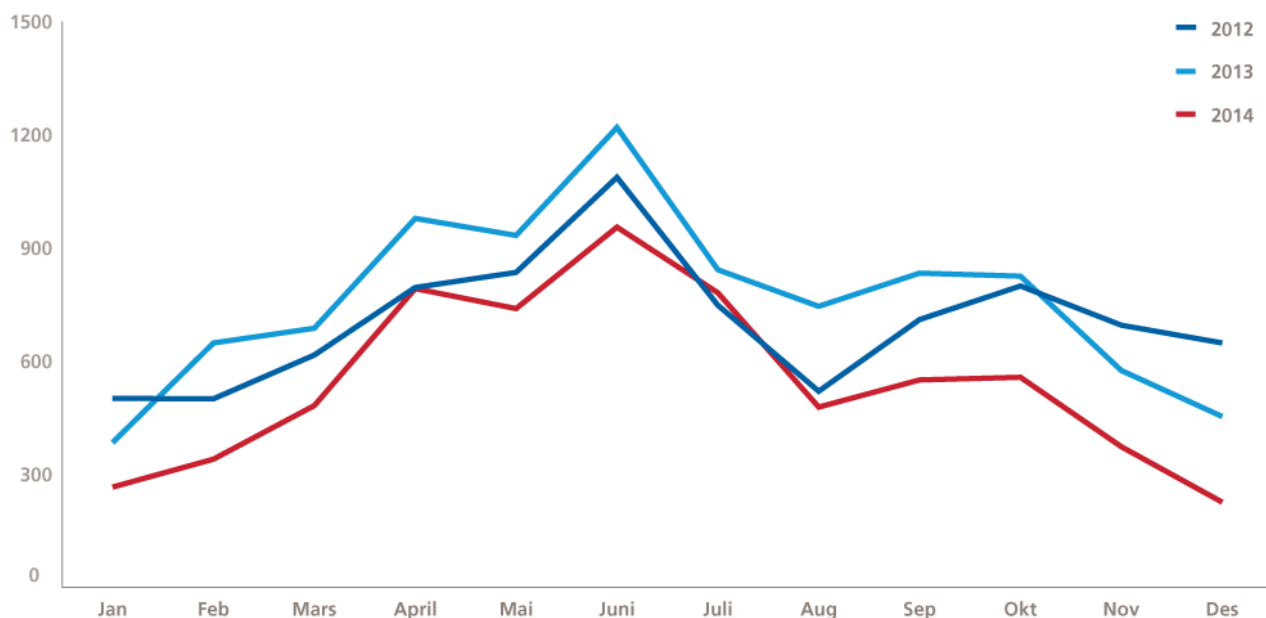
1. Reglementet skal ivareta grunnprinsippet i kommunelovens formålsbestemmelse om optimal utnyttelse av kommunens tilgjengelige ressurser med sikte på å kunne gi best mulig tjenestetilbud.
2. Stavanger kommunes finansielle posisjoner skal forvaltes som en helhet hvor en søker å oppnå lavest mulig netto finansutgifter over tid samtidig som det sikres størst mulig forutsigbarhet i kommunens finansielle stilling.

Etiske retningslinjer

Stavanger kommunes investeringsstrategi skal ivareta hensynet til menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, miljø og etiske forretningsprinsipper, i samsvar med Global Compact FNs PRI «Principles for responsible investments». Stavanger kommune har i 2014 fulgt dette opp.

Likviditet

Kommunen skal til enhver tid ha tilgjengelig driftslikviditet som minst er like stor som forventet likviditetsbehov i de neste 60 dager. All likviditet utover driftslikviditeten utgjør overskuddslikviditet. Det utarbeides 12-måneders likviditetsprognoser, samt 4-års prognoser basert på handlings- og økonomiplan. Dette er en forutsetning for å kunne plassere kommunens overskuddslikviditet utenom hovedbankforbindelsen. All driftslikviditet har i 2014 vært plassert gjennom kommunens hovedbankforbindelse på konsernkonto.

Figur 3.19 Innskudd konsernkonto, ekskl. langsiktige finansielle aktiva.

Av figuren fremgår at likviditeten gjennom året var lavere enn i 2014 og 2013. Likviditeten var høyest i 2. tertial 2014 og lavest i 1. tertial, noe som er normalt. Gjennomsnittlig likviditet for 2014 er lavere målt mot foregående år, noe som skyldes at inntektsfallet i skatteinntekten kom raskere enn omstillingen som deretter fulgte.

Stavanger kommune inngikk 01.01.2013 hovedbankavtale med SR bank for totalt 3 år, med mulighet til 1 års forlengelse.

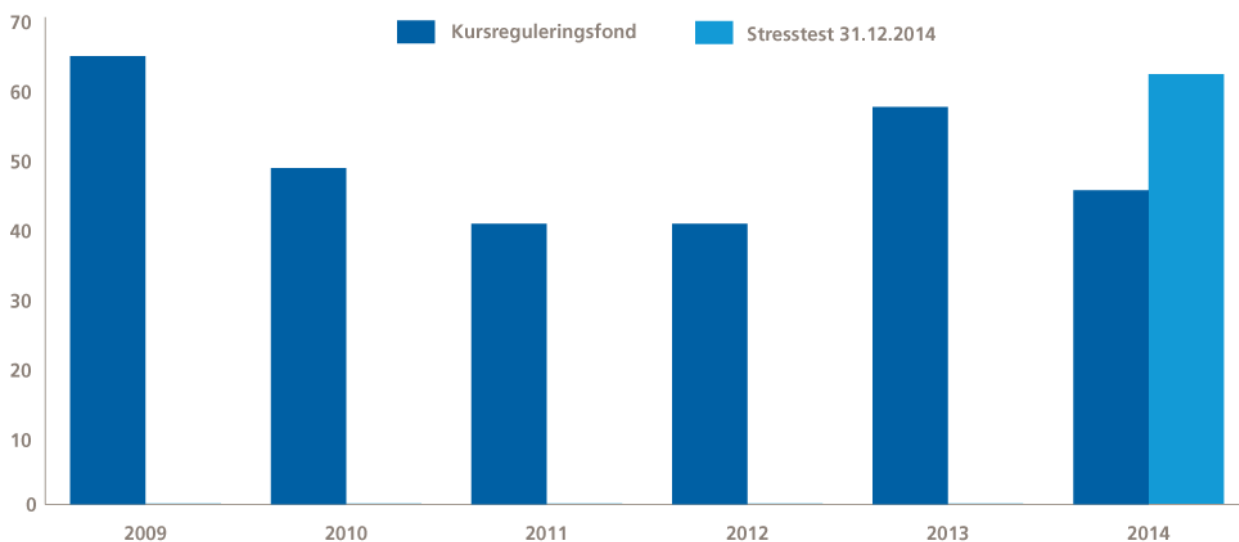
Langsiktige finansiell aktiva

Året har vært preget av store svingninger i de finansielle markedene, hvorav halvingen av oljeprisen har krevd mest oppmerksomhet, globalt men også lokalt i Norge. Geopolitisk uro, reduserte vekstutsikter, historisk lave renter, økt uro i Eurosonen samt *advarsler* om «kollaps» i aksjemarkedene, har tatt mye plass i pressen. På tross av et utfordrende investerings «klima» gjennom 2014 økte Oslo Børs Hovedindeks med 5 %.

Netto urealisert tap for Stavanger kommune i 2014 var på kr -11,2 mill., mens netto realiserede gevinster var på kr 13,9 mill. Den direkte avkastningen, renter og utbytter av plasseringene, var på kr 20,5 mill. som samlet førte til en verdiskapning på kr 23,3 mill. Avkastning på kommunens finansplasseringer ble på totalt 4,72 %. Dette er 1,05 % over referanseindeksen. Stavanger kommunes referanseindeks består av Oslo Børs statsobligasjonsindeks(er), Oslo Børs Hovedindeks samt Morgan Stanleys World Index, i henhold til vektning satt i finansreglementet. Investeringene i finansielle omløpsmidler ligger innenfor rammene i gjeldende finansreglement.

Realiserte kursgevinster på kr 14,75 mill. er i løpet av 2014 avsatt til disposisjonsfondet for kursregulering. Nivået på kursreguleringsfondet var i forkant av regnskapsavleggelsen tilstrekkelig i henhold til stresstesten og forsvarlighetskravene i kommunens finansforvaltning. Strykningsbestemmelsene i regnskapsforskriften medførte at avsatte midler til samlede disposisjonsfond ble brukt til å finansiere driftsregnskapets merforbruk. Samlede frie disposisjonsfond utgjør etter dette kr 45,1 mill. per 31.12.2014 og er dermed lavere enn det nivået som stresstesten viser. Disposisjonsfondet er i januar 2015 tilført kr 42 mill. som følge av at virksomhetene hadde et samlet merforbruk fra 2014 som skal dekkes inn i 2015. I januar 2015 er dermed samlede disposisjonsfond igjen over nivå på siste stresstest i henhold til Stavanger kommunes finansreglement.

Historisk utvikling av kursreguleringsfondet i Stavanger kommune vises i figur 3.20.

Figur 3.20 Kursreguleringsfondet til Stavanger kommune fra opprettelsen i 2009 til 2014 sammenlignet med nivå for stresstest per 31.12.2014. Hele millioner kroner

Aktivklasse	Markedsverdi, mill kr	Resultat i %	Resultat i mill. kr	%-vis andel av porteføljen
Bankinnskudd	95,8	3,86 %	1,1	18,50 %
Bankobligasjoner	98,4	3,08 %	3	19 %
Industriobligasjoner	65,2	4,09 %	2,6	12,50 %
Ansvarlige lån, fondsobligasjoner og høyrente industriobligasjoner	204,6	4,31 %	10	39,50 %
Aksjefond	54,2	9,22 %	6,6	10,50 %
Sum	518,4	4,72 %	23,3	100 %

Tabell 3.30 Oversikt plasseringer

Låneporteføljen

Per 31.12.2014 er låneporteføljen på kr 6 860 mill. brutto, mot kr 6 184 mill. per 31.12.2013.

Den vektete gjennomsnittrenten for lånene i 2014 var på 2,76 %, mens årsgjennomsnitt på 3 mnd. Nibor rente var på 1,7 %.

Det er til sammen sikret 48 % av all bruttogjeld i fastrente. Dette er over det som kommunen selv definerer som netto rentebærende gjeld. Gjennomsnittlig rentebindingstid ligger på 2,60 år. Per 31.12.2014 har Stavanger kommune utstedt sertifikatlån og obligasjonslån for til sammen kr 3,2 mrd. Lånene gir en god årlig besparelse (se tabell 3.31).

Kreditor	Gjeld pr. 31.12.2014	% av totalgjeld	Rente
Kommunalbanken AS	1 682	25 %	1,91 %
Husbanken	1 684	25 %	2,20 %
KLP	285	4 %	3,91 %
Obligasjonslån	1 130	16 %	1,72 %
Sertifikatlån	2 079	30 %	1,68 %
Sum	6 860	100 %	2,76 %

Tabell 3.31 Låneporteføljen

3.8 KOSTRA – sammenligning av økonomiske nøkkeltall

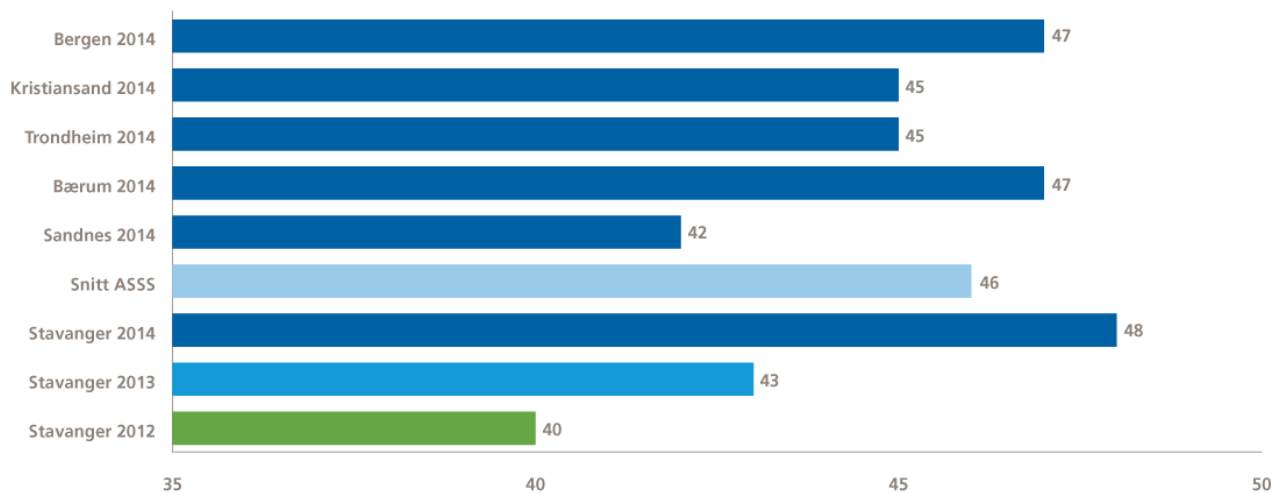
KOSTRA (KOMmune-STat-RApportering) er et nasjonalt informasjonssystem som samler inn, registrerer og publiserer styringsinformasjon om kommunal virksomhet.

I dette avsnittet presenteres utvalgte KOSTRA-tall fra Stavanger kommune for årene 2012, 2013 og foreløpige tall for 2014 (tall pr. 16. mars). Reviderte og offisielle tall publiseres 15. juni.

I tillegg til tall for Stavanger er det tatt med foreløpige tall for de fem kommunene i ASSS-samarbeidet som det er mest relevant å sammenligne seg med, samt det foreløpige gjennomsnittet for alle ti ASSS-kommunene.

ASSS er forkortelse for Aggregerte Styringsdata for Samarbeidende Storkommuner. Stavanger kommune har i en årrekke deltatt i ASSS-samarbeidet som består av de ti største kommunene, dvs. Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger, Bærum, Kristiansand, Tromsø, Sandnes, Drammen og Fredrikstad. Hensikten med samarbeidet er å finne fram til styringsdata, blant annet fra KOSTRA-rapporteringen, som er egnet for sammenligning av ressursbruken som grunnlag for effektivisering og videreutvikling av tjenesteproduksjonen i de ti kommunene.

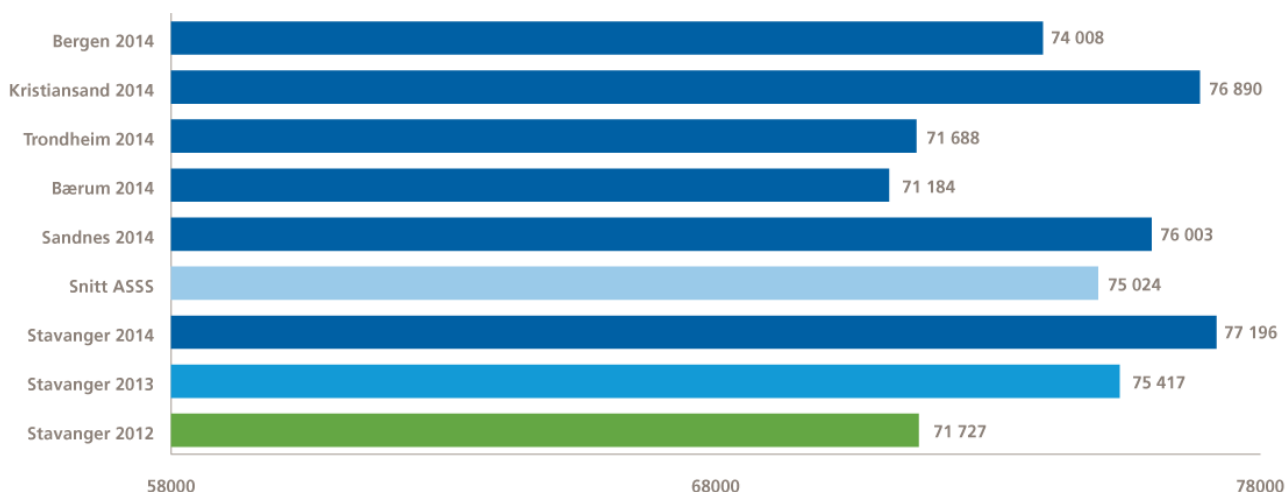
Barnehager

Figur 3.21 Korrigerte brutto driftsutgifter pr. korrigert oppholdstime i kommunale barnehager

Stavanger kommune har hatt en kraftig økning i driftsutgifter per oppholdstime gjennom 2014. Økningen skyldes en bevisst satsing på høyere kompetanse i barnehagene som gav økte lønnskostnader. Også den generelle voksentettheten økte ved endring av bemanningsnormen fra 10,5 % assistent/fagarbeider per treårsenhet til 11,1 %, samt økning i pensjonskostnader.

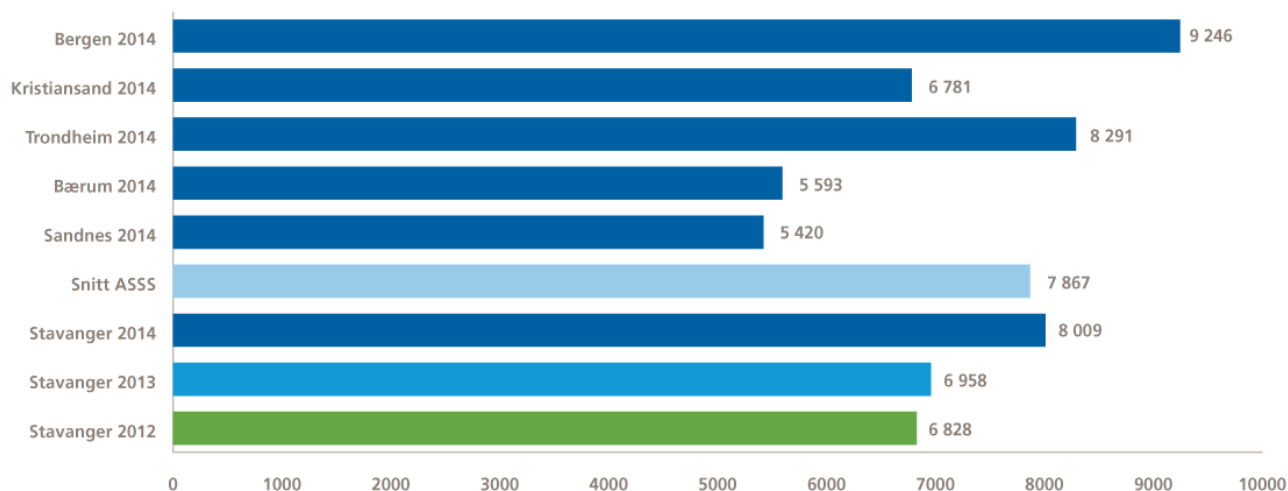
Skoler

Figur 3.22 Netto driftsutgifter grunnskole per innbygger 6-15 år

Netto driftsutgifter til grunnskoleundervisning og spesialskoler i Stavanger utgjør kr 77 196 per innbygger fra 6 til 15 år i 2014. Dette er en økning fra 2013 på 2,4 %.

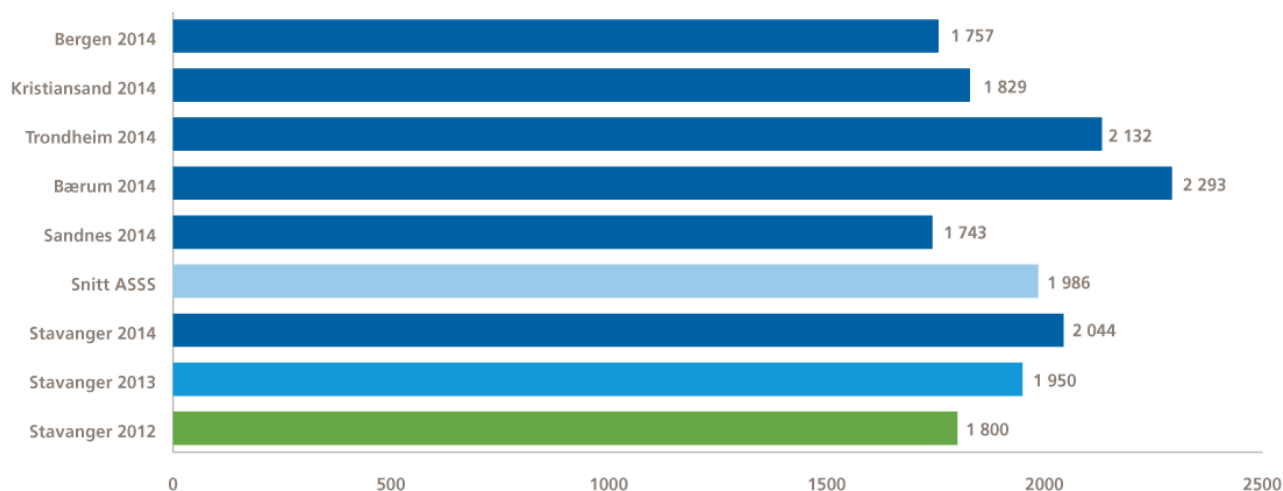
Barnevern

Figur 3.23 Netto driftsutgifter barnevern per innbygger 0-17 år

Netto driftsutgifter til barnevern per innbygger fra 0 til 17 år er kr 8 009 i 2014. Dette er en økning fra 2013 tilsvarende 15,1 %. Det er en økning i kostnader både til administrasjon av barnevernet og til utgifter tilknyttet barnevernstiltak når barnet er plassert. Økningen innen administrasjonen skyldes at barnevernet ble tildelt øremerkede tilskudd fra staten til å kunne øke antall stillinger. Antall barn i alderen 0 til 17 år har ikke økt relativt like mye, og da øker kostnaden per barn. Økningen relatert til barnevernstiltak når barnet er plassert skyldes en fortsatt økning i kostnader tilknyttet fosterhjem. Deler av økningen skyldes også at det i statsbudsjettet for 2014 ble vedtatt å øke den kommunale egenandelen for kjøp av institusjonsplasser med 1/3 og økt kommunal egenfinansiering av botiltak til enslige mindreårige flyktninger.

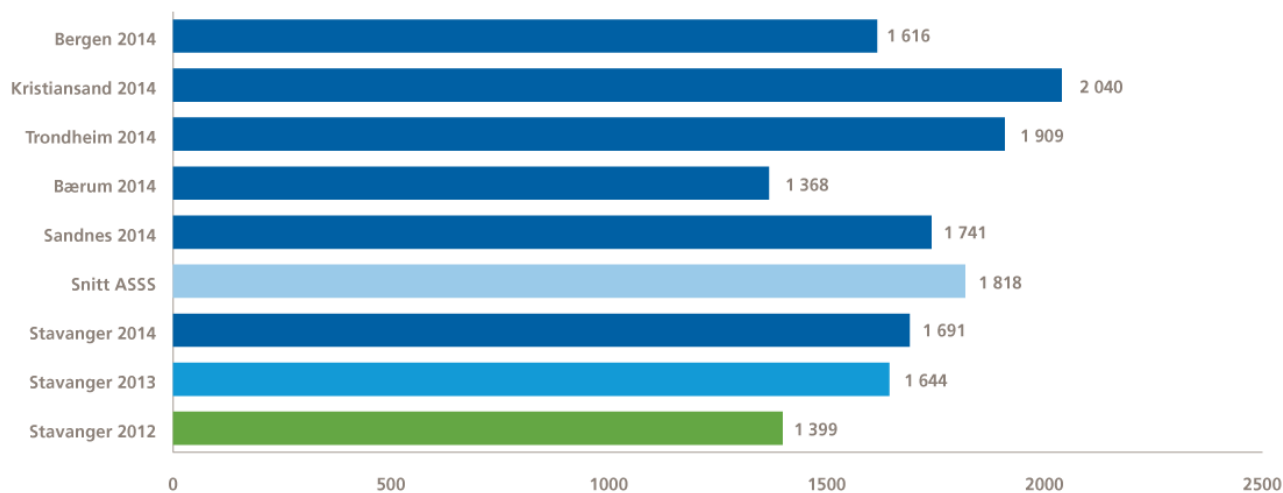
Kommunehelsetjeneste

Figur 3.24 Netto driftsutgifter til kommunehelsetjenesten per innbygger

Netto driftsutgifter for kommunehelsetjenesten i Stavanger utgjør kr 2 044 kr per innbygger i 2014. Dette er en økning fra 2013 tilsvarende 4,8 %, og omtrent på gjennomsnittet for ASSS-kommunene. Netto driftsutgifter omfatter forebyggende arbeid, helsestasjon- og skolehelsetjeneste diagnose, behandling og rehabilitering.

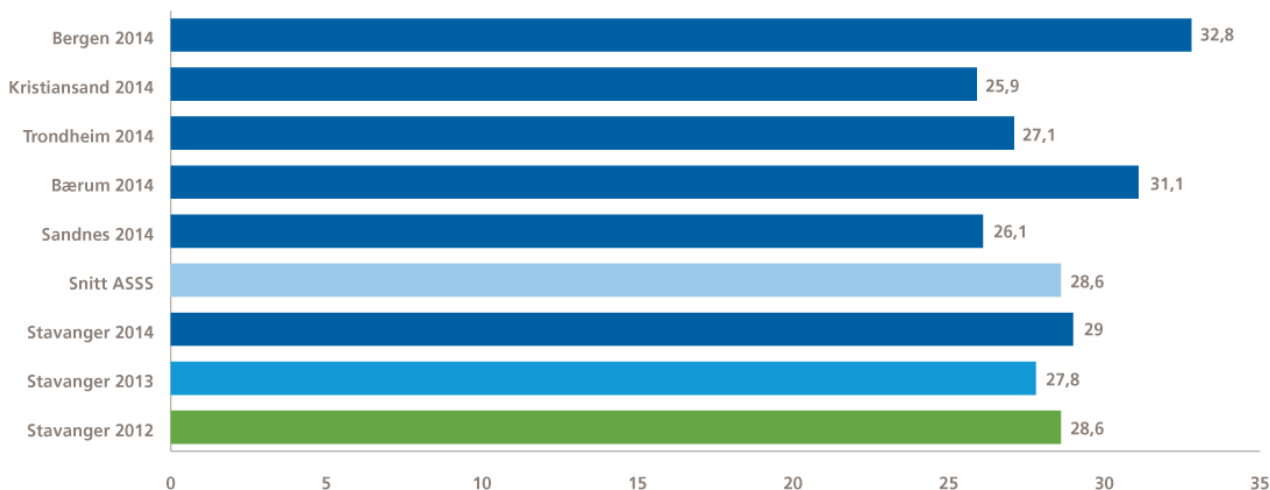
Sosialtjenesten

Figur 3.25 Netto driftsutgifter til økonomisk sosialtjeneste pr innbygger 20-66 år

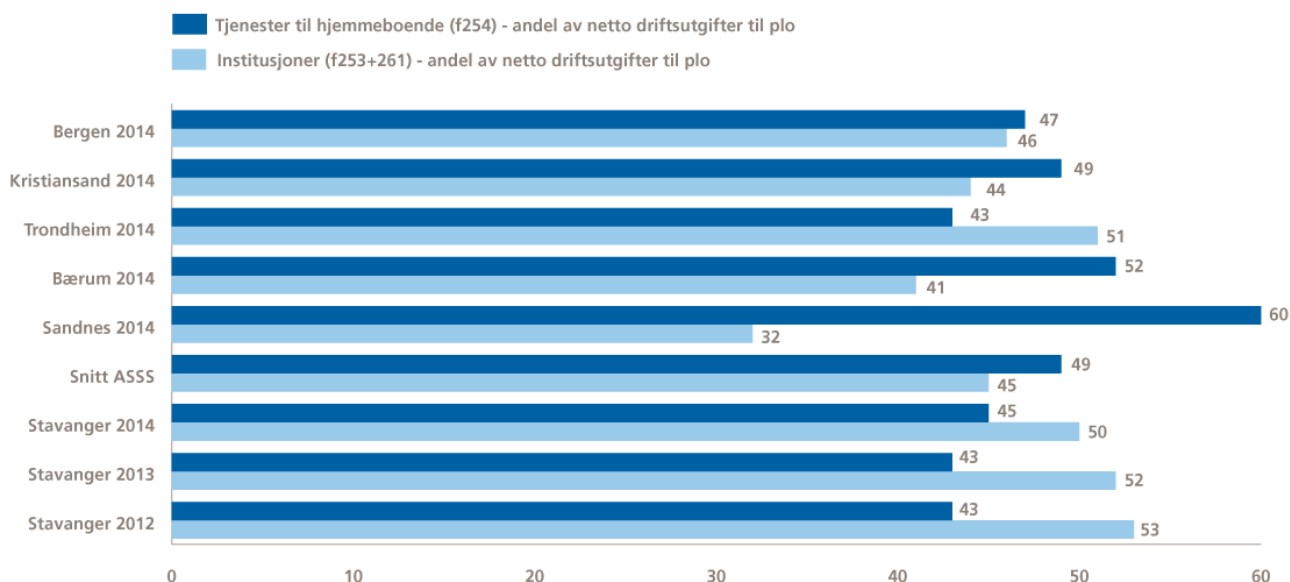
Netto driftsutgifter til økonomisk sosialtjeneste i Stavanger utgjør kr 1 691 per innbygger fra 22-66 år i 2014, dette er en økning på 2,8 % sammenlignet med 2013. Økningen fra 2012 til 2013 var på hele 17,5 %, resultatet fra 2014 viser at veksten i utgifter til sosiale tjenester har avtatt i løpet av året.

Pleie og omsorg

Figur 3.26 Netto driftsutgifter pleie og omsorg i prosent av kommunens totale netto driftsutgifter

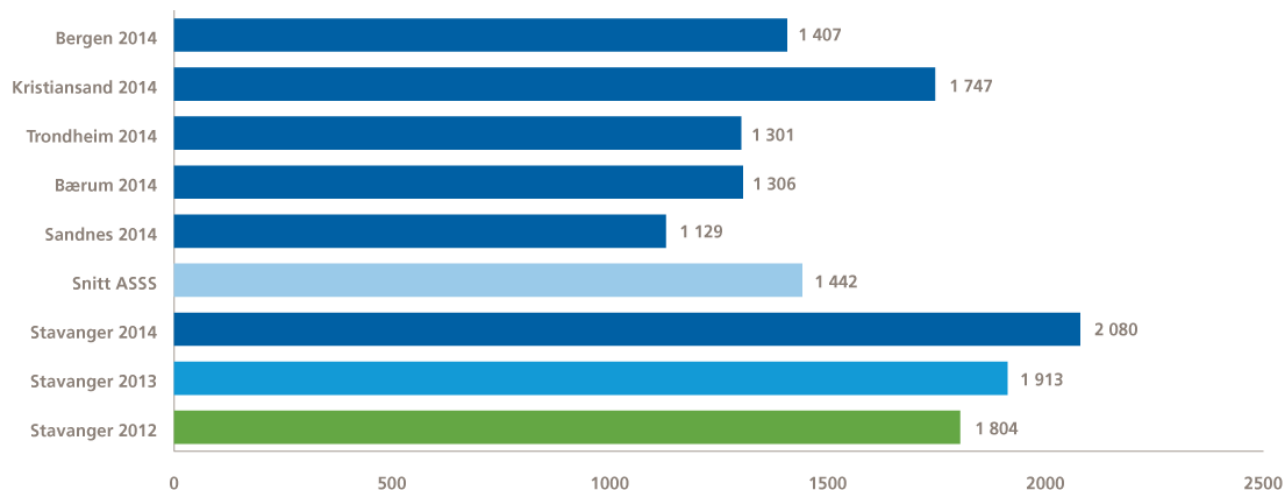
Andelen av netto driftsutgifter som går til pleie- og omsorgstjenester i Stavanger kommune, utgjør 29 % av samlede netto driftsutgifter i 2014. Dette er en økning på 1,2 % i forhold til 2013 og omtrent på gjennomsnittet for ASSS-kommunene. Økningen fra 2013 til 2014 skyldes blant annet etablering av nye kommunale botiltak i bofelleskap, økt satsing på Leve HELE LIVET, samt en økning i kjøp av heldøgns bo- og omsorgstjenester fra private leverandører.

Figur 3.27 Fordeling institusjon (f253+261) og tjenester til hjemmeboende (f254)

Av de samlede netto driftsutgifter til pleie- og omsorgstjenester bruker Stavanger kommune 50 % på institusjoner (f253+261), noe som er 2 % lavere i forhold til 2013. Sammenlignet med ASSS-kommunene bruker Stavanger fortsatt en høyere andel til institusjonsplasser. Samtidig er andelen av netto driftsutgifter til hjemmeboende (f254) økt fra 43 % i 2013 til 45 % i 2014. Dette er i samsvar med etablering av nye botiltak, leve HELE LIVET samt økningen i kjøp av heldøgns bo- og omsorgstjenester.

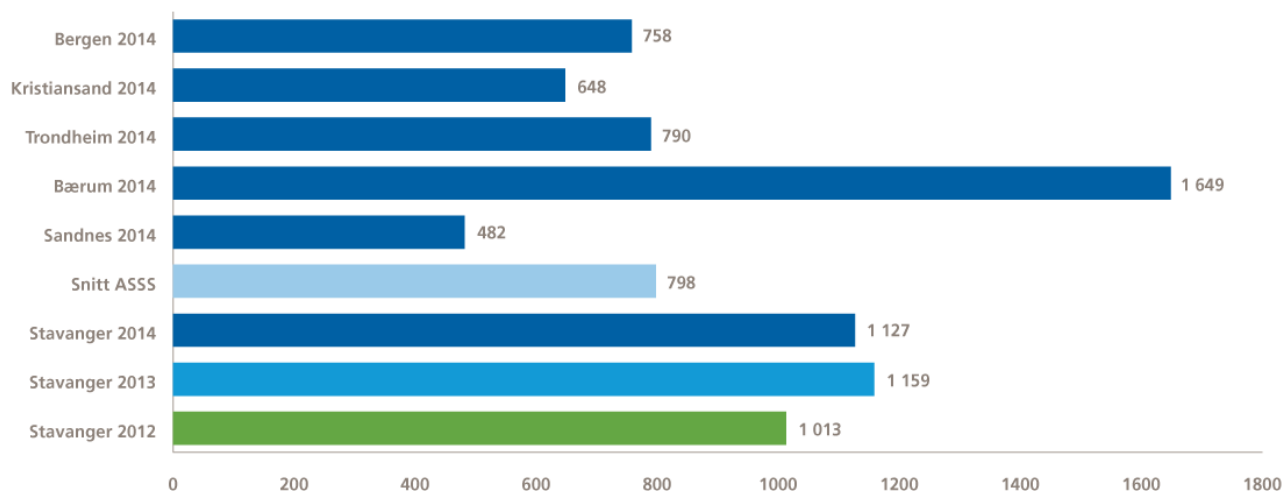
Kultur

Figur 3.28 Netto driftsutgifter til kultursektoren per innbygger

Netto driftsutgifter for kultursektoren, tiltak barn og unge samt kulturskolen er kr 2 080 per innbygger i 2014. Dette er en økning på 9 % i forhold til 2013, og fortsatt høyere enn gjennomsnittet for ASSS-kommunene. Økningen er blant annet relatert til driftstilskuddet til kommunale og interkommunale foretak, og tilskudd til lag, organisasjoner og private institusjoner.

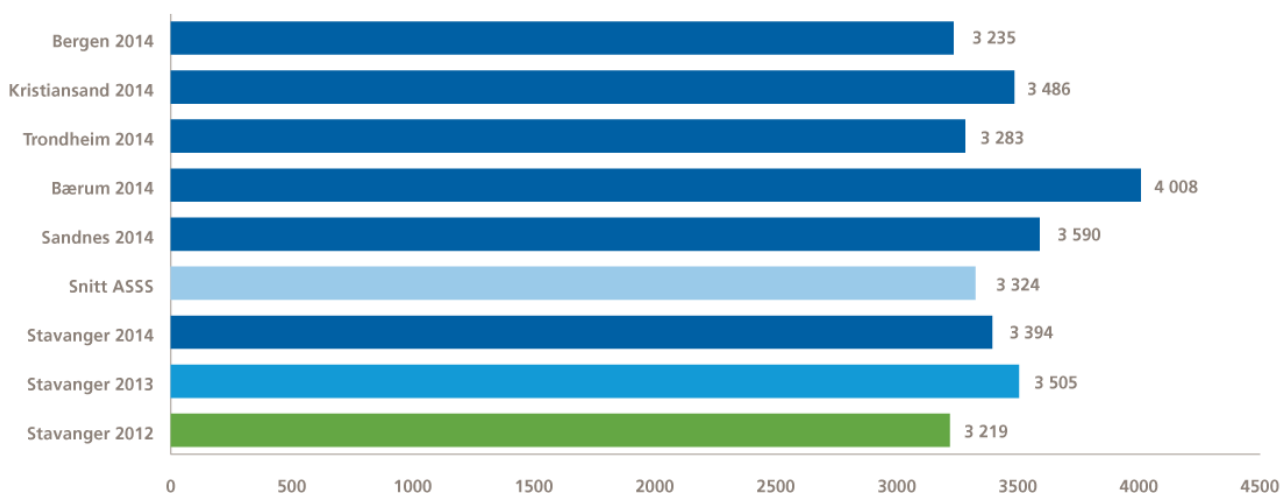
Idrett

Figur 3.29 Netto driftsutgifter til Idrett og kommunale idrettsbygg/idrettsanlegg per innbygger

Netto driftsutgifter til Idrett i Stavanger utgjør kr 1 127 per innbygger i 2014. Dette er høyere enn gjennomsnittet for ASSS kommunene, men en reduksjon på 2,8 % sammenlignet med 2013.

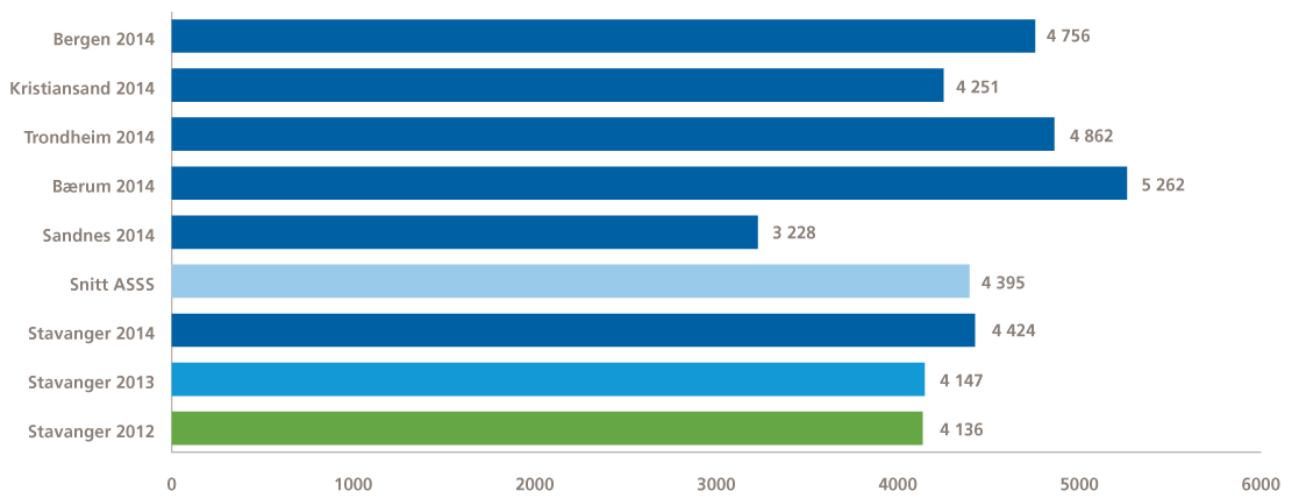
Administrasjon og styring

Figur 3.30 Netto driftsutgifter til administrasjon og styring per innbygger

Netto driftsutgifter til administrasjon og styring i Stavanger utgjør kr 3 394 per innbygger i 2014. Dette er omtrent på gjennomsnittet for ASSS kommunene og 3 % lavere sammenlignet med 2013. Endringen skyldes i hovedsak en økning i innbyggertallet fra 2013 til 2014 på 2,3 %.

Eiendomsforvaltning

Figur 3.31 Netto driftsutgifter til kommunal eiendomsforvaltning per innbygger, konsern

Netto driftsutgifter til kommunal eiendomsforvaltning i Stavanger utgjør kr 4 424 per innbygger og viser at Stavanger ligger omtrent på gjennomsnittet for ASSS- kommunene. Netto driftsutgifter til kommunal eiendomsforvaltning omfatter forvaltningsutgifter knyttet til eiendomsforvaltning og formålsbyggene (administrasjonslokaler, førskolelokaler og skyss, skolelokaler, institusjonslokaler, kommunale idrettsbygg og idrettsanlegg samt kommunale kulturbygg).